

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ในครั้งนี้ประกอบด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวัน

- 1.1 ความสำคัญของอาหาร
- 1.2 ความหมายของโครงการอาหารกลางวัน
- 1.3 ความเป็นมาของโครงการอาหารกลางวัน
- 1.4 วัตถุประสงค์ของโครงการอาหารกลางวัน
- 1.5 รูปแบบการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน
- 1.6 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน
- 1.7 แนวดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา
- 1.8 ประเภทของการจัดอาหารกลางวัน
- 1.9 แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน
- 1.10 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน
- 1.11 ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการอาหารกลางวัน

2. ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยในประเทศ
- 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวัน

1.1 ความสำคัญของอาหาร

บุญชู อังสวัสดิ์ (2539 : 57) กล่าวว่า อาหารมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย โดยเฉพาะสมองเด็กทุกคนเกิดมาจะมีเซลล์สมองใกล้เคียงกันประมาณ 100 ล้านล้านเซลล์ หลังจากนั้นคุณภาพของสมองขึ้นอยู่กับใยประสาทซึ่งจะแตกกิ่งก้านสาขาจากเซลล์ประสาท ยิ่งมีมากเท่าใดสมองจะมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องอาศัยอาหารประเภทโปรตีนมาเป็นโครงสร้างและได้รับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม หากได้รับสารอาหารไม่เพียงพอใยประสาทก็จะหยุดการเจริญเติบโตชะงักงัน เด็กก็จะมีสติปัญญาไม่ดีเฉื่อยชาเรียนรู้ได้ยาก และจะไม่สามารถแก้ไขเยียวยาให้เจริญเติบโตสมบูรณ์ได้ในวัยต่อไปเพราะสมองมีการเจริญเติบโตเร็วมาก เมื่ออายุ 4 ปี สมองจะเจริญเติบโต 60 % เมื่ออายุ 6 ปี จะเจริญเติบโตได้ 80 % และเมื่ออายุได้ 10 ปี จะเจริญถึง 90 % ซึ่งหากพ้นวัยนี้ไปแล้วก็จะเหลือเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่จะมีโอกาสพัฒนาสมองของเด็กให้เป็นผู้มีสติปัญญาดีเฉลียวฉลาดได้

กรมวิชาการ (2540 : 1) ได้ให้ทรรศนะว่า อาหารและโภชนาการเป็นรากฐานสำคัญ ในการพัฒนาสุขภาพและเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยถือเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่ทุกคนต้องได้รับเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2542 : 24) กล่าวว่า สมองของเด็กไทยคือสมองของชาติ อาหารสมองต้องมาจากการศึกษาที่ดีและอาหารที่มีประโยชน์

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2542 : 7) กล่าวถึงอาหารบำรุงสมองว่า สารประเภท Acetylcholine ที่พบในการส่งสัญญาณระหว่างเซลล์สมอง (Neurotransmitter) มีส่วนทำให้เกิดความจำระยะยาว สารเคมีจำพวก Lecithin พบในไข่ปลาเซลมอนและเนื้อปราศจากไขมัน สาร Calpian ทำจาก Calcium จะช่วยย่อยโปรตีนและไม่ขวางการทำงานของตัวรับสาร (Receptors) สาร Phenylalanine พบในนมและผลิตภัณฑ์ของนมช่วยสร้าง Norepinephrine ทำให้เกิดความตื่นตัวและความเอาใจใส่ ส่วนอาหารประเภท Carbohydrate จะทำให้เกิดอาการง่วงนอน อาหารกลางวันของเด็กควรจะมีโปรตีนมาก มีผักและผลไม้ ลดพวกแป้งให้น้อยลง

สรียันต์ กุลโพนเมือง (2546 : 10) กล่าวว่า อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกเพศทุกวัย จะต้องกินตลอดชีวิตเพื่อความเจริญเติบโตของร่างกายช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความผาสุก มีสุขภาพดี รวมถึงการมีชีวิตยืนยาวด้วย โภชนาการเป็นวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารและการใช้สารอาหารในร่างกายและการขับถ่าย สารอาหารเป็นสิ่งจำเป็น

สำหรับมนุษย์ คนเราได้สารอาหารต่าง ๆ จากอาหารที่บริโภคทุกชนิด สารอาหารให้พลังงาน ความอบอุ่นและควบคุมอุณหภูมิ และการทำงานของร่างกายให้เป็นปกติ การเลือกบริโภคที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการและสุขภาพควรคำนึงถึงประโยชน์ของอาหารมากกว่ารสชาติ และผลที่มีต่อการย่อย การดูดซึมของสารอาหารในร่างกายและการขับถ่ายด้วย

สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน (2547 : 33) ได้ให้ทรรศนะว่า อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับร่างกาย โดยเฉพาะในวัยเจริญเติบโตของ “เด็ก” ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ค่ายิ่งของมนุษย์ ถ้าหากเด็กได้รับอาหารที่ไม่มีคุณค่าเพียงพอ ร่างกายเด็กก็จะขาดแคลนสารอาหารที่ควรได้รับ และถ้ายังได้รับประทานอาหารที่ไม่สะอาด ปลอดภัยย่อมทำให้ร่างกายเกิดความเจ็บป่วยได้ หรือในกรณีรุนแรงยิ่งก่อให้เกิดสารพิษหรือเสียชีวิตอันจะเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรมนุษย์อย่างไม่ควรเป็น

จากความสำคัญของอาหารดังกล่าว สรุปได้ว่า อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับร่างกาย ทำให้ร่างกายเจริญเติบโต สติปัญญาเฉลียวฉลาด โดยเฉพาะเด็กวัยเรียนควรได้รับอาหารอย่างเพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพ หากเด็กที่อยู่ในวัยเรียนได้รับสารอาหารไม่เพียงพอจะทำให้ร่างกายไม่สามารถเติบโตและพัฒนาการตามศักยภาพและจะส่งผลถึงความต้านทาน การเจ็บป่วยบ่อย คิดเชื่องช้า และหากเมื่อเจ็บป่วย ก็จะมีอาการรุนแรงกว่าเด็กที่มีการเจริญเติบโต และพัฒนาการปกติ

1.2 ความหมายของโครงการอาหารกลางวัน

มีผู้ให้ความหมายของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 24) ได้ให้ความหมายของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนว่า หมายถึง โครงการส่งเสริมการจัดอาหารให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดี การเลือกอาหารที่ถูกต้องตามกำลังเงินและเศรษฐกิจ ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

อนุรักษ์ บุญจันทร์ (2543 : 12) กล่าวว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันนั้น เพื่อส่งเสริมด้านโภชนาการให้นักเรียนและครูในโรงเรียน นักเรียน ได้รับประทานอาหารที่สะอาด มีคุณค่าเหมาะสมกับความต้องการเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปกครอง เป็นการช่วยเหลือนักเรียนยากจนให้มีอาหารกลางวันรับประทาน และเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ

วุฒิพงษ์ พงษ์ประดิษฐ์ (2547 : 9) กล่าวว่า การจัดโครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การที่โรงเรียนจัดอาหารกลางวันให้แก่นักเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดีให้กับเด็ก และให้เด็กได้รับประทานอาหารที่สะอาด มีคุณค่า และปริมาณที่เพียงพอเหมาะกับความต้องการ

กล่าวโดยสรุป โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน หมายถึง การจัดอาหารกลางวันที่มีคุณค่า ถูกหลักโภชนาการ ให้นักเรียนได้รับประทานเพื่อส่งเสริมสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรงและลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน

1.3 ความเป็นมาของโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน (2544 : 1) กล่าวว่า การพัฒนาชาติที่สำคัญคือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนมีความสามารถในการเรียนรู้ เพื่อให้มีศักยภาพสูงสุดอันดับแรกของการพัฒนาคนคือ การพัฒนาด้านสุขภาพอนามัย เพราะเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก แต่ที่ผ่านมามีพบว่า นักเรียนจำนวนมากยังขาดอาหารกลางวัน หรือได้รับอาหารที่มีคุณค่าต่ำไม่เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายทำให้ร่างกายเจริญเติบโตไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน เกิดภาวะทุพโภชนาการ กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงเริ่มโครงการอาหารกลางวันในปี 2525 และได้ร่วมเฉลิมฉลองภายใต้คำขวัญ “ฉลอง 60 พรรษาพระราชินี เด็กประถมศึกษาไม่หิวโหย” โดยกำหนดนโยบายให้ทุกโรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวันก่อนวันที่ 5 ธันวาคม 2530 ในช่วงปลายปีงบประมาณ 2534 รัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติ กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 เพื่อนำดอกผลกองทุนไปใช้แก้ปัญหาด้านทุพโภชนาการและการขาดอาหารกลางวัน บังเกิดผลรวดเร็วขึ้น จึงเกิดความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข วัฒนธรรมกำลังด้านวัสดุ อุปกรณ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วิชาการและบุคลากร เพื่อพัฒนาโครงการอาหารกลางวัน และการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน ยังได้มุ่งเน้นให้เชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรเพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้และนำประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวันอีกด้วย

จากความเป็นมาดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะโรงเรียนที่นักเรียนมีภาวะทุพโภชนาการ ผู้ปกครองมีฐานะยากจน ไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลในเรื่องการรับประทานอาหาร และขาดความรู้เรื่องหลักโภชนาการ ถ้าหาก

นักเรียนได้รับอาหารที่ไม่มีคุณค่าหรือไม่เพียงพอต่อร่างกายแล้วจะส่งผลทำให้ประสิทธิภาพทางการเรียนลดลงสติปัญญาเสื่อมถอย กลายเป็นพลเมืองที่ด้อยคุณภาพ ต่อไป

1.4 วัตถุประสงค์ของโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 14) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ว่า

1. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง

2. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า และเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

3. เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน

4. เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

5. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชน

เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

บุษรา ประดิษฐ์นุช (2538 : 21) กล่าวว่า การจัดเลี้ยงอาหารในโรงเรียนทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายก็คือเพื่อเลี้ยงอาหารเด็กที่โรงเรียนด้วยอาหารที่มีคุณค่า ทางโภชนาการสูงสุด โดยใช้เงินและอาหารที่หามาได้ และเพื่อให้การศึกษาแก่เด็ก และบิดามารดาของเด็กโดยตรง ให้มีนิสัยในการรับประทานอาหารที่ดี

อนุกุล แก้วประชามิตร (2539 : 26) กล่าวว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันนั้น เพื่อเสริมสร้างด้านโภชนาการให้แก่เด็กนักเรียนและครูในโรงเรียน นักเรียนได้รับประทานอาหารที่สะอาดมีคุณค่า เหมาะสมกับความต้องการ เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปกครอง เป็นการช่วยเหลือนักเรียนยากจนให้มีอาหารกลางวันรับประทาน และเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาด้วยวิธีการต่างๆ การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้เด็กได้มีการพัฒนาในด้าน ร่างกาย สมอง จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างครบถ้วน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกต้องมีคุณค่าต่อร่างกาย อันจะช่วยให้มีสุขภาพดี ลดภาวะทุพโภชนาการให้แก่เด็กในวัยเรียนและเพื่อสงเคราะห์นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันในโรงเรียน

ปรีชิต วงศ์ธิเบศร์ (2542 : 25) กล่าวว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกต้องลักษณะ มีคุณค่าต่อร่างกายของเด็กในวัยเรียน

เพื่อให้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง และเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงในการบริโภคของนักเรียน สร้างเสริมเจตคติที่ถูกต้องในการรับประทานอาหาร และมีมารยาทที่ดีในการรับประทานอาหาร

อนุรักษ์ บุญจันทร์ (2543 : 15) กล่าวว่า การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เด็กได้มีการพัฒนาในด้านร่างกาย สมอง จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างครบถ้วน เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกต้องมีคุณค่าต่อร่างกาย อันจะช่วยให้มีสุขภาพดี ลดภาวะทุพโภชนาการให้แก่เด็กในวัยเรียนและเพื่อสงเคราะห์นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันในโรงเรียน

สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน (2544 : 3) วัตถุประสงค์การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา มีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการรับประทานทุกวันตลอดปีการศึกษาอย่างเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย

สุริยันต์ กุลโพธิ์เมือง (2546 : 16) กล่าวว่า การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา ได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ได้สัดส่วนครบทุกหมู่และเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย

วุฒิพงษ์ พงษ์ประดิษฐ์ (2547 : 13) กล่าวว่า การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กได้รับประทานอาหารกลางวันที่ถูกหลักโภชนาการ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ร่างกาย ลดภาวะโภชนาการเด็กวัยเรียนอันส่งผลต่อการเรียนให้มีประสิทธิภาพได้ยิ่งขึ้น และเพื่อสร้างเสริมโภชนาการในด้านวิชาโภชนาการ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนเพื่อให้เด็กได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า ถูกหลักโภชนาการและเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย อีกทั้งได้ฝึกสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร มีความรู้ด้านโภชนาการ และลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการ

1.5 รูปแบบการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 25-27) ได้กำหนดรูปแบบการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบเพิ่มเติม เป็นรูปแบบการจัดอาหารที่ให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน แล้วทางโรงเรียนจัดทำอาหารคาว (กับข้าว) หรืออาหารหวาน (ขนม) เพิ่มเติมให้ทุกวัน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการและได้รับสารอาหารครบถ้วน เช่น วิธีการให้นักเรียนนำข้าวและ อาหารแห้งมาจากบ้าน โรงเรียนจัดทำอาหารประเภทแกงและ ผักผักเพิ่มเติม โดยแจกให้นักเรียนเป็นกลุ่ม เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนอาหารซึ่งกันและกัน หรือ โรงเรียนจะจำหน่ายอาหารให้นักเรียนในราคาถูกลงก็ได้ แล้วจัดอาหารส่วนหนึ่งแบ่งปันให้กับ นักเรียนที่ขาดแคลนได้มีอาหารรับประทานด้วย

2. รูปแบบอาหารจานเดียว เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่โรงเรียนทั่วไป สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากราคาถูกลงประกอบง่ายและมีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน เป็น รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการจัดสลับกับรูปแบบอื่น ๆ เพราะบางครั้งนักเรียนอาจเบื่อข้าว โรงเรียนก็ทำอาหารจานเดียวแทน ซึ่งมีให้เลือกหลายชนิด เช่น ขนมจีนน้ำยา ก๋วยเตี๋ยว ราดหน้า เป็นต้น

3. รูปแบบอาหารชุด เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่มีสมบูรณ์ที่สุดทั้งปริมาณ และคุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย ข้าว กับข้าว และขนมหรือผลไม้ รูปแบบนี้ให้นักเรียน ได้รับความประสงค์รับประทานอาหารเป็นรายเดือน ซึ่งโรงเรียนจะทราบจำนวนที่แน่นอนเพื่อ ทางโรงเรียนจะได้เตรียมอาหารได้เหมาะกับจำนวนนักเรียน ซึ่งรูปแบบนี้เหมาะสมกับโรงเรียน ขนาดใหญ่ และใหญ่มาก สามารถดำเนินการโครงการอาหารกลางวันได้ดีกว่าทุกรูปแบบ

4. รูปแบบผสม เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนที่มีตั้งแต่หนึ่งรูปแบบ ขึ้นไป เพื่อดำเนินการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เช่น

วันจันทร์ นักเรียนนำข้าวและอาหารมาโรงเรียนแกงส้มผักรวม (รูปแบบเพิ่มเติม)
วันอังคาร นักเรียนนำข้าวและอาหารมา โรงเรียนผัดคะน้ากับหมู (รูปแบบเพิ่มเติม)

วันพุธ โรงเรียนทำก๋วยเตี๋ยวผัดราดหน้า (รูปแบบอาหารจานเดียว) หรือบาง โรงเรียนจะดำเนินการโดยให้นักเรียนรับประทานอาหารชุดเป็นรายเดือน และนักเรียนบางส่วน ซื้อข้าวราดแกง หรือก๋วยเตี๋ยวที่โรงเรียนทำจำหน่าย ซึ่งมีทั้งรูปแบบอาหารชุดและอาหารจาน เดียวสลับกันไป

สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน (2544 : 10) กล่าวว่า โรงเรียนสามารถเลือกรูปแบบ การจัดอาหารกลางวันได้หลากหลายตามความเหมาะสมของโรงเรียน ดังนี้

รูปแบบที่ 1 โรงเรียนประกอบการเอง

1. ครูและลูกจ้าง จัดทำ
2. ครูและนักเรียน จัดทำ
3. ครู นักเรียน ผู้ปกครอง จัดทำ
4. ประชาอาสา
5. จ้างบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาหาร
6. จัดซื้ออาหาร

รูปแบบที่ 2 ศูนย์ผลิตอาหารในโรงเรียนประถมศึกษา

รูปแบบที่ 3 จัดจ้างเอกชนดำเนินการ

จากรูปแบบการจัดอาหารกลางวันดังกล่าวสรุปได้ว่า โรงเรียนสามารถเลือกรูปแบบการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน เศรษฐกิจ ในท้องถิ่นและต้องคำนึงถึงความประหยัด สะอาด และมีคุณค่าทางโภชนาการ

1.6 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

วิธีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2530 : 15-18) ได้เสนอแนะขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาและสำรวจข้อมูล

เป็นขั้นตอนเบื้องต้นของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งทางโรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลให้พร้อม เพื่อช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เรื่องที่ต้องศึกษาสำรวจมีดังนี้

1.1 บุคลากรที่จะให้ความช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ ครู ภารโรง นักเรียน ผู้ปกครอง กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มยูวเกษตร พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนสัตวแพทย์อำเภอ เจ้าหน้าที่กรมประมง เป็นต้น

1.2 งบประมาณในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนต้องคำนวณงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยพิจารณาว่าจะซื้อวัสดุเพิ่มจากวัสดุการครัว การเกษตร และเครื่องใช้จำเป็นต่าง ๆ เป็นงบประมาณเท่าไร และวัสดุบริโภค (เงินทุนหมุนเวียน) ที่จะใช้รวมเป็นงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งได้จากงบประมาณที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดสรรให้ หรือได้รับจาก

มูลนิธิต่าง ๆ เช่น มูลนิธิอานโนนโมะโตะ มูลนิธิไทยรัฐ มูลนิธิจอห์น เอฟ. เคนเนดี และองค์การยูนิเซฟ เป็นต้น การบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา บริษัท ห้างร้าน สมาคม และชมรมต่าง ๆ โรงเรียนจัดหาเองโดยการจัดงานชุมนุมศิษย์เก่า การจัดงานประจำปี การจัดงานการปิดภาคเรียน เป็นต้น

1.3 วัสดุอุปกรณ์การครัว การเกษตร และเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนต้องสำรวจวัสดุเหล่านี้ที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว และส่วนที่โรงเรียนต้องการ ซื่อเพิ่มเติม เพื่อใช้เตรียมผลผลิตการประกอบและการปรุงอาหาร

1.4 สถานที่ประกอบอาหาร ที่สำหรับให้นักเรียนนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน ตลอดจนบริเวณที่จะทำการเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน

1.5 จำนวนนักเรียนที่รับประทานอาหารเช้า จำนวนเป็นนักเรียนที่นำอาหารมาจากบ้าน ซื่อจากบริการของโรงเรียน และจำนวนนักเรียนที่ขาดแคลน ควรได้รับความช่วยเหลือ

1.6 แหล่งผลิตและสถานที่ที่จะซื้อวัตถุดิบมาประกอบอาหาร

2. แต่งตั้งคณะกรรมการ โครงการอาหารกลางวัน

เมื่อโรงเรียนดำเนินการศึกษาและสำรวจข้อมูลแล้ว เพื่อให้การจัดทำอาหารกลางวันได้ผลตามความมุ่งหมาย โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันขึ้น เพื่อปฏิบัติตามนโยบาย จุดมุ่งหมาย ควบคุม ดูแล ให้ข้อเสนอแนะและสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินโครงการอาหารกลางวันดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ และมีประสิทธิภาพ จึงให้หัวหน้าสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการ โครงการอาหารกลางวัน ประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

หัวหน้าสถานศึกษา	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษา	รองประธานกรรมการ
ผู้นำท้องถิ่น	กรรมการ
กรรมการศึกษา 1 ใน 3	กรรมการ
ผู้ปกครอง	กรรมการ
ผู้สนใจอื่น ๆ ในท้องถิ่นที่โรงเรียนเห็นสมควร	กรรมการ
ครูที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ครูที่สอนโภชนาการ	
เกษตร พลศึกษา การเงิน ฯลฯ	กรรมการ
ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน	กรรมการและเลขานุการ

3. ประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ

เมื่อโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันแล้ว ประธานควรนัดประชุมกรรมการ เพื่อพิจารณาวางแผนในการจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องที่สำคัญ ๆ ซึ่งควรจะให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาและรับทราบดังนี้

3.1 ชี้แจงนโยบายและจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน

3.2 เสนอรูปแบบและวิธีการดำเนินการที่โรงเรียนสามารถจัดได้ โดยการจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอนย่อย บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.3 ชี้แจงการควบคุมเกี่ยวกับการเงิน

3.4 กำหนดแนวทางในการประเมิน

3.5 เรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาเฉพาะแต่ละท้องถิ่น

4. ประชุมผู้ปกครอง ครูอาจารย์ นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง

เป็นการชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เห็นความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน จุดมุ่งหมาย และขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนด้านทุน วัสดุการครัว วัสดุการเกษตร วัสดุคิบ และแรงงานในการประกอบอาหารกลางวัน เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

5. การดำเนินตามโครงการ

การดำเนินตามโครงการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนต้องคำนึงถึงขั้นตอนของกิจกรรมตามลำดับ คือการเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บและล้าง การจัดการ และ การถนอมอาหาร โดยศึกษาสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น และแผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ (แขนงงานบ้าน และงานเกษตร) ชั้น ป.3-6 เพื่อ การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันดังกล่าว การดำเนินงานตามโครงการควรดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

5.1 การเตรียมผลผลิตการเกษตร โดยวางแผนให้นักเรียนแต่ละชั้น ปลูกพืชที่มีอายุการเจริญเติบโตต่างกัน เพื่อให้ได้ผลผลิตมาใช้ในโครงการอาหารกลางวันตลอดปี

5.2 การเตรียมสถานที่ ได้แก่ โรงอาหาร ห้องครัว ที่นั่งรับประทานอาหาร ที่จ่ายอาหาร อุปกรณ์และเครื่องใช้ที่จำเป็นอื่น ๆ โรงเรียนควรจัดเตรียมให้พร้อมก่อนการดำเนินงานตามโครงการ

5.3 การสำรวจปริมาณผู้รับบริการ ได้แก่ ครูและนักเรียนที่จะรับประทานอาหาร เป็นรายเดือน รายวัน เพื่อจะได้จัดเตรียมอาหารได้เพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการ ในแต่ละวัน

5.4 การกำหนดรายการอาหารประจำวัน ควรคำนึงถึงวัตถุดิบที่เป็นผลผลิต ของโรงเรียนเป็นอันดับแรก

5.5 การเตรียมวัตถุดิบ ครูและนักเรียนเลือกซื้ออาหารที่มีราคาถูกแต่มีคุณค่า ทางโภชนาการสูง ตามประมาณการเพื่อนำมาประกอบอาหารและจัดทำบัญชีรับ – จ่าย ด้วย ความซื่อสัตย์

5.6 การปฏิบัติจริง โรงเรียนควรจัดตารางสอนในช่วงก่อนพักกลางวัน ให้ นักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.3-6 ได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนสำหรับเตรียมอาหาร ประกอบอาหาร ดูแลการรับประทานอาหารเช้าและล้าง และการจัดการโดยหมุนเวียนสลับ หน้าที่กันไปในแต่ละครั้ง

5.7 การบริการอาหาร โรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่มาก ซึ่งมีนักเรียน จำนวนมากไม่สะดวกแก่การให้และการรับบริการ ควรทยอยให้นักเรียนมารับบริการ อย่างมี ระเบียบเพื่อความสะดวกต่อสถานที่และการควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง

5.8 การทำความสะอาดสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ หลังจากการประกอบอาหารและรับประทานอาหารเช้าแล้ว นักเรียนต้องเก็บกวาดเช็ดถูสถานที่ รับประทานอาหารเช้าให้สะอาดเรียบร้อย และจัดเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยเพื่อให้มีช่วงอายุการใช้งาน ได้ยาวนาน ตลอดจนสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน

5.9 การเงินและการจัดบัญชี เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียน

6. การประเมินผลโครงการ

การประเมินผลโครงการ โรงเรียนควรประเมินผลดังนี้

6.1 โรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน ได้หรือไม่ มีปัญหาอย่างไร

6.2 นักเรียนขาดแคลนได้รับประทานอาหารกลางวันครบทุกคนหรือไม่

6.3 การเจริญเติบโตของเด็กนักเรียนมีการพัฒนาการดีขึ้นหรือไม่

6.4 นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารเช้าหรือไม่

6.5 ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันหรือไม่

1.7 แนวดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน (2544 : 8-11) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์กร และคณะบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนที่สุด เป็นหน่วยปฏิบัติการและแก้ไขปัญหา เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติสอดคล้องกับประชาชนและท้องถิ่น จึงมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนเบื้องต้นเพื่อให้ได้ข้อมูล สภาพที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน สภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา รวมทั้งข้อมูลสำคัญอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับการวางแผนจัดทำโครงการซึ่งได้แก่

1.1 นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

1.1.1 จำนวนนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ

1.1.2 จำนวนนักเรียนที่ขาดแคลนที่สมควรได้รับความช่วยเหลือ

1.2 นักเรียนกลุ่มอื่น เช่น

1.2.1 นักเรียนที่นำอาหารมาจากบ้าน

1.2.2 นักเรียนที่มีเงินมาซื้ออาหารรับประทาน

1.3 บุคลากร กลุ่มบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน ซึ่ง

อาจได้แก่

1.3.1 บุคลากรในโรงเรียน เช่น ครู ภารโรง นักเรียน

1.3.2 บุคลากรหรือกลุ่มบุคคลจากภายนอก พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สัตวแพทย์อำเภอ เป็นต้น

1.3.3 องค์กร หรือกลุ่มบุคคล เช่น กรรมการโรงเรียน กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

1.4 ทุนในการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน อาจได้จาก

1.4.1 งบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด จัดสรรไว้ในหมวดเงินอุดหนุน และส่วนที่เป็นดอกผลของกองทุน

1.4.2 มูลนิธิต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

1.4.3 ผู้บริจาค เช่น การบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา บริษัท ห้างร้าน สมาคม และชมรมต่าง ๆ เป็นต้น

1.4.4 โรงเรียนจัดหาเอง ได้แก่ การจัดชุมนุมศิษย์เก่า การจัดงานประเพณีประจำปี การจัดงานวันปิดภาคเรียน การจัดงานวันเกิดโรงเรียน ฯลฯ

1.5 วัสดุอุปกรณ์การครัว และเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบและปรุงอาหาร

1.6 สถานที่ที่จะประกอบอาหาร สถานที่สำหรับให้นักเรียนได้นั่งรับประทาน
อาหารร่วมกันและบริเวณที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตร

1.7 แหล่งวัตถุดิบราคาถูกเพื่อใช้ประกอบอาหาร

2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ

สถานศึกษามีคณะกรรมการอย่างน้อย 1 ชุด เพื่อทำหน้าที่กำหนดแนวทางการดำเนินโครงการ และแก้ปัญหาการดำเนินโครงการ เพื่อให้ดำเนินงานบริการอาหารกลางวันได้
สม่ำเสมอต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ จึงให้หัวหน้าสถานศึกษา แต่งตั้งคณะทำงานโครงการ
อาหารกลางวันจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คนซึ่งอาจประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ช่วย
ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนชุมชน ผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กร ครูผู้รับผิดชอบ
โครงการ นอกจากนี้โรงเรียนอาจตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างคล่องตัว
ปราศจากปัญหาอุปสรรค เช่น คณะอนุกรรมการวางแผนด้านรายการอาหารและจัดเตรียมวัตถุดิบ
อนุกรรมการด้านการเงิน การบัญชี อนุกรรมการกำกับติดตามคุณภาพอาหาร อนุกรรมการ
บูรณาการอาหารกลางวันกับการเรียนการสอน อนุกรรมการประเมินผลโครงการตามเป้าหมาย
ที่ตั้งไว้

3. วางแผนการดำเนินงาน

เพื่อให้โครงการส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมายโดยตรงและให้การดำเนินงานมี
ประสิทธิภาพ สถานศึกษาจึงควรได้จัดการให้มีการวางแผนเพื่อดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้

3.1 กำหนดแนวทาง กลุ่มเป้าหมาย

3.2 การเลือกรูปแบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวทาง และการ
ดูแลกลุ่มเป้าหมายได้ตามที่กำหนด

3.3 การใช้จ่ายงบประมาณให้พอเพียงตลอดปี

3.4 การจัดทำรายการอาหารเพื่อให้โรงเรียนมีอาหารที่มีคุณค่าและเหมาะสม
ตามฤดูกาล และราคาประหยัด

3.5 วางแผนดำเนินงานและการบริหารบุคคลากร ทั้งภายในและภายนอก
โรงเรียน

3.6 วางแผนการสอนกับการจัดทำอาหารกลางวัน

3.7 เชื่อมโยงประสานการดำเนินงานกับโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการผลิต
วัตถุดิบป้อนโครงการอาหารกลางวัน

3.8 ประชาสัมพันธ์โครงการอันจะส่งผลต่อการระดมทุนและความช่วยเหลือ
สนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

3.9 วางแผนการประเมินผลและการรายงานข้อมูล

3.10 เสนอแผนงาน โครงการ ให้คณะกรรมการ โรงเรียนพิจารณาให้ความเห็นชอบและอนุมัติการดำเนินงาน

4. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้

4.1 ชี้แจงให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญและเข้าใจนโยบายเป้าหมายของการจัดโครงการอาหารกลางวัน เพื่อขอความร่วมมือจากบุคคลอาชีพต่าง ๆ ในการให้ความสนับสนุนด้านทุน วัสดุงานครัว วัสดุงานเกษตร และแรงงานในการประกอบอาหาร ซึ่งจะทำให้โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนดำเนินไปด้วยความราบรื่น ยั่งยืนและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

4.2 ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้เพื่อให้โครงการดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย โรงเรียนต้องคำนึงถึงส่วนประกอบต่าง ๆ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ การจัดบริการ การประกอบอาหาร การบริหารจัดการ การสุขาภิบาลอาหาร และรูปแบบการจัดอาหารกลางวัน เป็นต้น ทั้งนี้ รูปแบบการจัดอาหารกลางวัน โรงเรียนสามารถเลือกวิธีดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสมของโรงเรียน เช่น

รูปแบบที่ 1 โรงเรียนประกอบการเอง

- 1) ครูและลูกจ้างจัดทำ
- 2) ครูและนักเรียนจัดทำ
- 3) ครู นักเรียน ผู้ปกครอง จัดทำ
- 4) ประชาอาสา
- 5) จ้างบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาหาร
- 6) จัดซื้ออาหาร

รูปแบบที่ 2 ศูนย์ผลิตอาหารในโรงเรียนประถมศึกษา

รูปแบบที่ 3 จัดจ้างเอกชนดำเนินการ

5. การประเมินผลโครงการและการรายงานผล

โรงเรียนควรประเมินผลการดำเนินโครงการ และรายงานผล เช่น

- 1) โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมเสริม สนับสนุนหรือบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันหรือไม่ มากน้อยเพียงใด โครงการอะไรบ้างที่ดำเนินการ
- 2) ชุมชนมีส่วนร่วมหรือให้การสนับสนุนในการจัดโครงการอาหารกลางวันหรือไม่
- 3) จัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการหรือไม่
- 4) นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ นักเรียนขาดแคลนได้รับประทานอาหารกลางวัน ครบ 200 วัน หรือไม่

5) การเจริญเติบโตของนักเรียน มีการพัฒนาด้านน้ำหนัก ส่วนสูงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานกระทรวงสาธารณสุขหรือไม่

6) นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารหรือไม่

7) อื่น ๆ ตามความเหมาะสม

6. การรายงาน

การรายงานเป็นขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินงานที่มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงการเคลื่อนไหวของสภาพปัญหาทางโภชนาการของนักเรียนและปัญหาการดำเนินงานโครงการอื่น ๆ ให้หน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหาร บุคลากร ในโรงเรียนและชุมชน ได้ทราบ เพื่อเป็นเหตุผลในการขอรับการสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินงานโครงการของโรงเรียนและเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการรายงานของโรงเรียน ควรดำเนินการรายงานข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ตามเวลาที่กำหนดไว้ในปฏิทินและตามแบบรายงาน ดังนี้

1) การรายงานเรื่องการเงิน สำหรับเงินคอกผลกองทุน โรงเรียนจะต้องรายงานรายรับ – รายจ่าย รายไตรมาสตามแบบรายงานที่ปรากฏในภาคผนวก ก

2) การรายงานข้อมูล

- ข้อมูลจำนวนนักเรียนที่มีปัญหาทางโภชนาการ โดยทำการสำรวจ รวบรวม และสรุปตามแบบรายงาน

- รายงานผลการดำเนินงานโครงการตามแบบรายงาน

1.8 ประเภทของโรงเรียนที่จัดโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน (2545 : 3) ได้จำแนกประเภทโรงเรียนที่จัดโครงการอาหารกลางวัน เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. โรงเรียนประเภทที่ 1 คือ โรงเรียนที่สามารถบริหาร จัดการให้นักเรียนทุกคนมีอาหารกลางวันรับประทานทุกวัน โดยไม่ขอรับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล

2. โรงเรียนประเภทที่ 2 คือ โรงเรียนที่สามารถบริหาร จัดการให้นักเรียนทุกคนมีอาหารกลางวันรับประทานทุกวัน โดยรับงบประมาณสนับสนุนตามรัฐจัดสรรให้

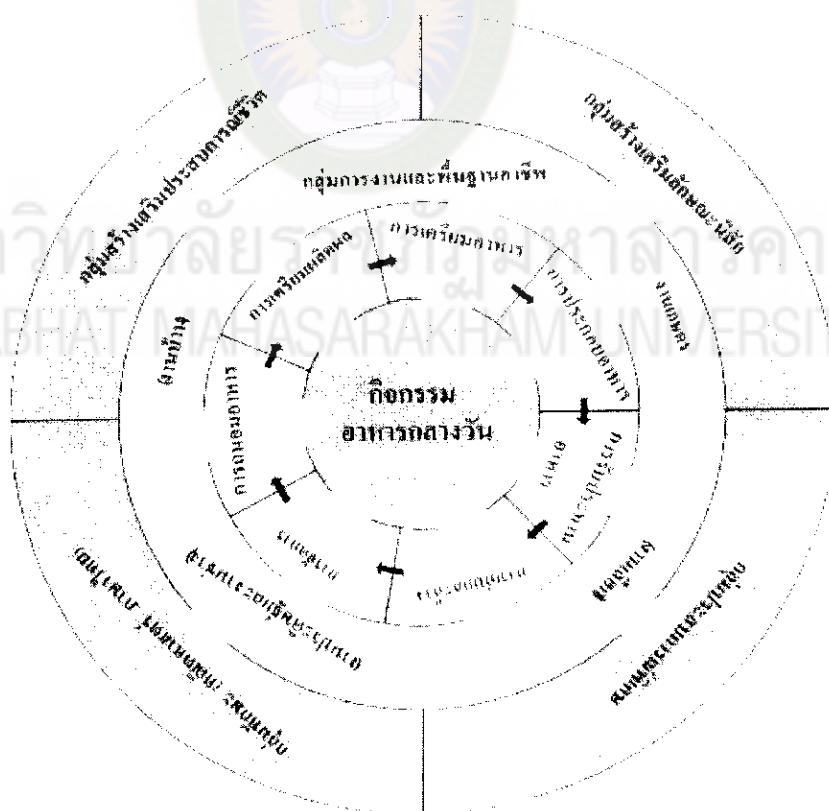
3. โรงเรียนประเภทที่ 3 คือ โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนหนึ่งไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน ถึงแม้ว่าโรงเรียนได้พยายามจัดอาหารกลางวันตามที่รัฐจัดสรรให้ จำแนกเป็น

โรงเรียนประเภท 3.1 หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนหนึ่งไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน ถึงแม้ว่าโรงเรียนได้พยายามจัดอาหารกลางวันให้กับนักเรียนได้มากกว่าที่ได้รับจัดสรร

โรงเรียนประเภท 3.2 หมายถึง โรงเรียนที่ยังมีนักเรียนจำนวนหนึ่งไม่ได้
รับประทานอาหารกลางวัน และโรงเรียนก็สามารถจัดอาหารกลางวันให้กับนักเรียนได้เท่ากับ
งบประมาณที่ได้รับจัดสรร

1.9 แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 32-42) ได้ มุ่งเน้นการ
จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 รวมทั้งหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยให้กิจกรรมอาหารกลางวันเป็น
ส่วนหนึ่งของงานในกลุ่มภาระงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องงานบ้านและงานเกษตรและบูรณาการ
กิจกรรมการเรียนการสอนกับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ อันได้แก่ กลุ่มทักษะ (ภาษาไทยและ
คณิตศาสตร์) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มภาระงานและ
พื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษมาให้สัมพันธ์กันให้มากที่สุด โดยมี กลุ่มภาระงานและ
พื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้ เรียกว่า “หน่วยการ
สอนแบบบูรณาการ” ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 หน่วยการสอนแบบบูรณาการ

จากแผนภูมิที่ 1 แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมอาหารกลางวันประกอบด้วย การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การจัดการ การเก็บและล้าง การถนอมอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้การสอนของกลุ่มทำงานและพื้นฐานอาชีพ และประสานสัมพันธ์กับกลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

1.10 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่ออาหารกลางวัน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่ออาหารกลางวันให้ได้ผลดี โดยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และโรงเรียนมีผลิตผลที่สามารถนำมาประกอบอาหารให้นักเรียนได้รับประทานได้อย่างเพียงพอนี้ การดำเนินงานควรมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมผลผลิต เป็นขั้นตอนที่ทำเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบที่จะนำไปประกอบอาหารในขั้นตอนนี้มีกลุ่มทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ใช้กิจกรรมการเรียนรู้การสอนเกี่ยวกับการอภิปราย จัดบันทึก รายงานในเรื่องการปลูกพืช

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้ในเรื่องรูปทรงเรขาคณิต การวัดมาตราต่าง ๆ และการคำนวณพื้นที่

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องการเจริญเติบโตของพืช การขยาย และแพร่พันธุ์พืช เพื่อเตรียมนำไปปลูกในแปลง

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ฝึกนิสัยให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ความอดทน และการทำงานกลุ่ม

ขั้นที่ 2 การเตรียมอาหาร เป็นขั้นตอนในการเตรียมรายการอาหาร โดยคำนึงถึงคุณค่าอาหารตามหลักโภชนาการ และเลือกส่วนประกอบให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิก รวมทั้งการเตรียมภาชนะและสถานที่เพื่อใช้ในการประกอบอาหาร ซึ่งขั้นตอนนี้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

ทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้เรื่องการชั่ง ตวง วัด ทำบัญชี เป็นต้น

กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ใช้กิจกรรมการเรียนรู้การสอนในทักษะการเขียน และการจัดบันทึก

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ฝึกนิสัยให้มีความซื่อสัตย์ ความอดทน การทำงานเป็นกลุ่ม

ขั้นที่ 3 การประกอบอาหาร เป็นขั้นตอนในการประกอบอาหาร โดยใช้กิจกรรม การเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องอาหารหลัก 5 หมู่ การประกอบอาหาร โดยคำนึงถึงความสะอาด ความปลอดภัย และคุณค่าอาหาร

ขั้นที่ 4 การรับประทานอาหาร เป็นขั้นตอนการฝึกระเบียบในการเข้าแถว มารยาท การรับประทานอาหาร การจัดสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร สุขนิสัยก่อน หลัง รับประทานอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ขั้นที่ 5 การเก็บและล้าง ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนในการทำความสะอาดสถานที่ภาชนะ ความมีระเบียบ เป็นต้น เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในการจัดการแบ่งกลุ่มงานความรับผิดชอบ ความสามัคคี

ขั้นที่ 6 การจัดการ ขั้นตอนนี้เป็นการนำความรู้จากกิจกรรมสหกรณ์ ในเรื่องการซื้อ การขาย การลงบัญชี การคิดต้นทุน กำไร และการแบ่งงานรับผิดชอบ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ใช้ความรู้ในเรื่องการเพาะปลูก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต การเลี้ยงสัตว์ และนำสู่กิจกรรมสหกรณ์

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้เรื่องการคำนวณ การคิดต้นทุน การขาย การปันผล

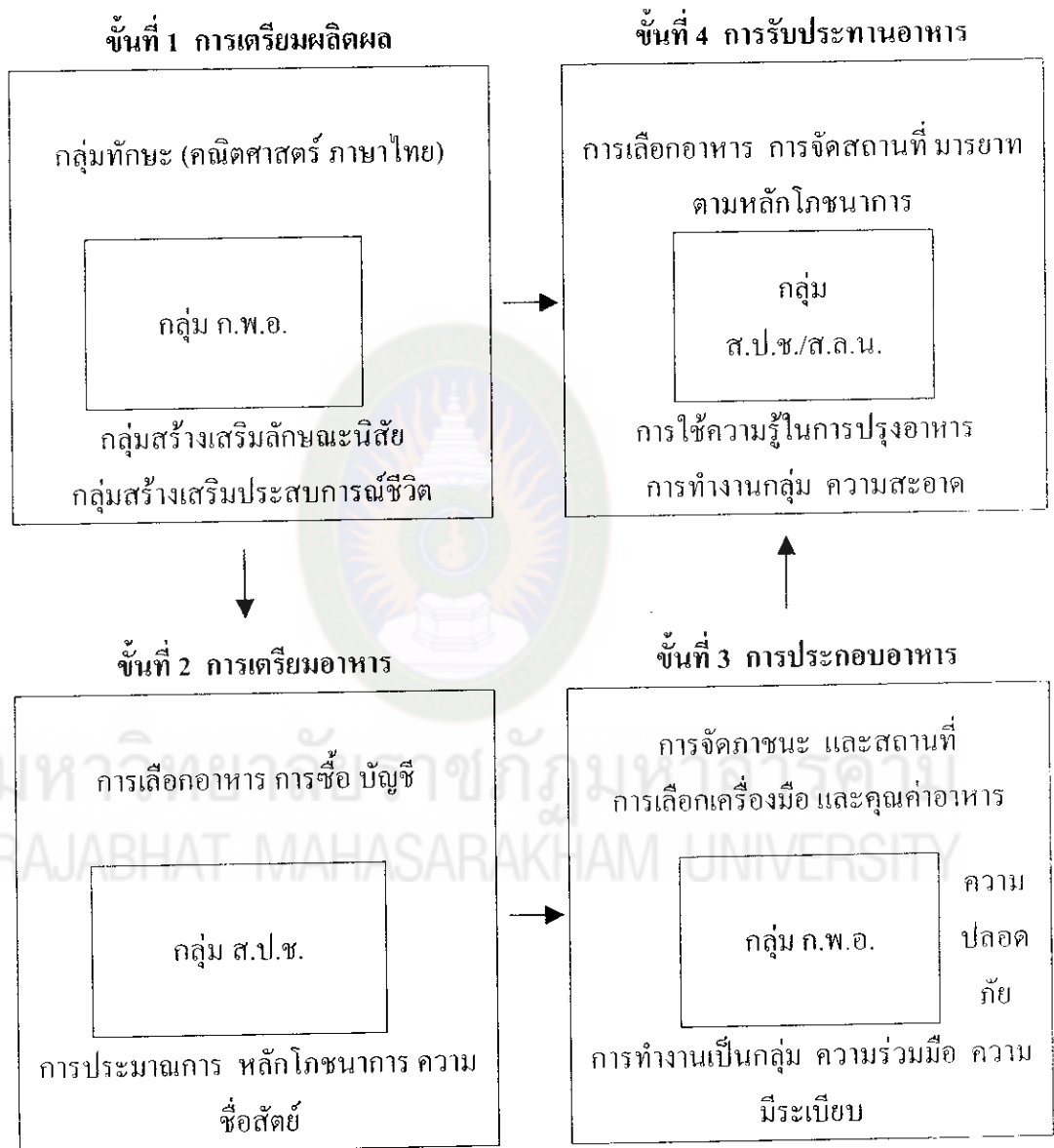
ขั้นที่ 7 การถนอมอาหาร เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตั้งแต่การประกอบอาหาร การเก็บและล้าง เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

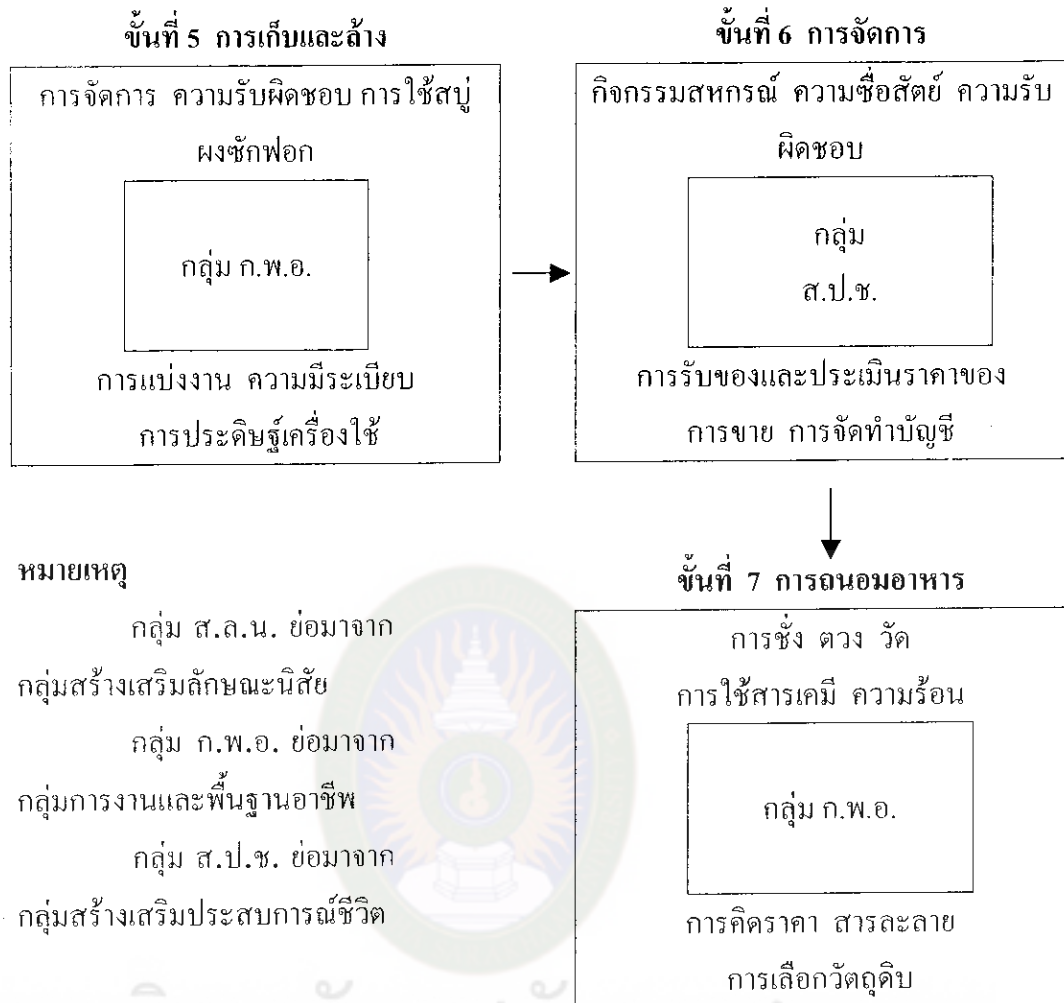
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้ความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมี และสารละลาย ความร้อน

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ให้ความรู้ในเรื่องความประณีต และศิลปปฏิบัติ

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ให้ความรู้ในเรื่องการชั่ง ตวง คำนวณต้นทุน ราคาจำหน่าย

กิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละชั้นดังที่ได้กล่าวมานี้ สอดคล้องกันทุกขั้นตอน
 ดังรายละเอียดแผนภูมิที่ 3 แนวทางบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหาร
 กลางวัน

หมายเหตุ

กลุ่ม ส.ล.น. ย่อมาจาก
กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
กลุ่ม ก.พ.อ. ย่อมาจาก
กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
กลุ่ม ส.ป.ช. ย่อมาจาก
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

แผนภูมิที่ 3 แนวทางบูรณาการการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน

จากแผนภูมิที่ 3 แสดงตัวอย่างแนวทางการบูรณาการการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมผลผลิต

เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพที่มีครูร่วมกับนักเรียนช่วยกันวางแผนการเตรียมผลผลิตเพื่อจะได้นำมาใช้ประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน

1.1 ครูและนักเรียนอภิปรายว่าจะปลูกพืชชนิดใดบ้าง โดยทำเป็นโครงการการปลูกผักในแต่ละเทอม ต้องคำนึงถึงฤดูกาล และสภาพแวดล้อมของสถานที่ตั้งโรงเรียนด้วย (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย) ซึ่งการปลูกผักมีทั้งระยะสั้นและระยะยาว (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ)

1.2 ครูและนักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับวิธีปลูกผักที่ตกลงกันแล้วว่าจะปลูกผักชนิดใด และให้นักเรียนช่วยกันลำดับขั้นตอนการปลูกผัก (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย) และอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องดิน (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ) นักเรียนจดบันทึกเรื่องวิธีการปลูกผัก (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย)

1.3 ครูและนักเรียนช่วยกันอภิปรายเกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่ม การแบ่งความรับผิดชอบของนักเรียนแต่ละคนในกลุ่ม (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

1.4 ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับรูปลักษณะของแปลงผัก นักเรียนจะได้ฝึกวัดความกว้าง ความยาว เรียนรู้เรื่องสี่เหลี่ยมผืนผ้า การคิดพื้นที่สี่เหลี่ยม (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ)

1.5 ครูให้นักเรียนปลูกผัก และให้นักเรียนสังเกตความเจริญเติบโตของพืช การแพร่พันธุ์ และการขยายพันธุ์ของพืช (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต) นักเรียนจดบันทึกความเจริญเติบโตของพืช (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย) ขณะที่นักเรียนในชั้นปลูกผัก นักเรียนในชั้นอื่น ๆ อาจจะเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ปลูกต้นไม้ หรือผักชนิดอื่น ๆ โดยมีการวางแผนเป็นขั้นตอนเช่นเดียวกัน

ขั้นที่ 2 การเตรียมอาหาร

2.1 ครูและนักเรียนอภิปรายวางแผนการจัดอาหารกลางวันว่า จะทำอาหารชนิดไหน มีส่วนประกอบอะไรบ้าง และเตรียมส่วนประกอบของอาหาร ที่จะทำ ซึ่งต้องใช้ความรู้เรื่องอาหารหลัก 5 หมู่ หลักโภชนาการในการเลือก ส่วนประกอบอาหารแต่ละชนิด (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต)

2.2 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับอาหารหลัก 5 หมู่ และปริมาณของอาหารและสารอาหารที่ควรได้รับต่อคนในแต่ละวัน (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต) และให้นักเรียน บันทึกเรื่องที่นักเรียนอภิปรายหรือรายงาน (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย)

2.3 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย ในการกะปริมาณอาหารให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิกและบางครั้งผลผลิตมีเป็นจำนวนมากเกินความต้องการ อาจจะเก็บส่วนหนึ่งไว้โดยใช้วิธีนอมอาหารหรือส่งเข้าสหกรณ์ เพื่อขายหรือ แลกเปลี่ยนอาหารชนิดอื่น ก็ต้องใช้ทักษะในการชั่ง ตวง นับ ทำบัญชี (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์) การทำ

บัญชีนักเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ ซึ่งครูและนักเรียนก็จะร่วมกันสนทนาผลของความซื่อสัตย์ (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

2.4 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับภาชนะที่จะใช้ในการประกอบอาหารแต่ละครั้ง เพื่อให้นักเรียนเตรียมภาชนะไว้ล่วงหน้าก่อนทุกครั้งจะประกอบอาหาร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ)

ขั้นที่ 3 การประกอบอาหาร

เมื่อนักเรียนเตรียมส่วนประกอบอาหารเสร็จแล้ว ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายดังนี้

3.1 วิธีการประกอบอาหาร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ) การแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบของแต่ละกลุ่ม ครูสังเกตการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียน (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

3.2 การจัดและล้างผักหรือส่วนประกอบอาหาร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต)

3.3 การเลือกใช้เครื่องใช้ในครัว ในการสับ ตัด หั่น ปอก (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ)

3.4 ความปลอดภัยในการใช้เครื่องใช้ในครัว (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

3.5 การจัดสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ) ตลอดจนใช้ความรู้ในการปรุงอาหาร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต)

3.6 นักเรียนจดบันทึกเรื่องที่อภิปราย (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย)

3.7 นักเรียนช่วยกันประกอบอาหาร โดยมีครูคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำ (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ)

ขั้นที่ 4 การรับประทานอาหาร

4.1 เมื่อนักเรียนประกอบอาหารเสร็จแล้ว ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการตักแบ่งอาหารในปริมาณที่พอเหมาะ ความยุติธรรมในการตักแบ่งอาหารให้เพื่อน

4.2 แบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบของนักเรียนแต่ละกลุ่มในการตักแบ่งอาหาร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ) นักเรียนจะต้องมีความ

ยูติธรรมในการดักแบ่งอาหารให้เพื่อน ๆ และฝึกการทำงานเป็นกลุ่มในการดักแบ่งอาหาร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

4.3 นักเรียนที่มีหน้าที่ขายอาหาร จะเป็นผู้ทำบัญชีรายวันเป็นหลักฐานไว้ (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิชาคณิตศาสตร์)

4.4 ฝึกความเป็นระเบียบ มีวินัย ในการล้างมือก่อน หลังรับประทานอาหาร ในการซื้ออาหารนักเรียนต้องเข้าแถวเรียงตามลำดับก่อน หลัง (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต) นักเรียนที่มารับประทานอาหารได้ฝึกปฏิบัติมารยาทในการรับประทานอาหาร

4.5 ให้นักเรียนบันทึกอาหารที่รับประทานในแต่ละวัน เพื่อให้นักเรียนทราบว่าในแต่ละวัน ได้รับสารอาหารครบ 5 หมู่หรือไม่ (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต) และรายงานสรุปผู้ที่มีมารยาทในการรับประทานอาหารในแต่ละสัปดาห์

ขั้นที่ 5 การเก็บและล้าง

ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการจัดการแบ่งกลุ่มทำงาน และความรับผิดชอบ การทำความสะอาดสถานที่ ภาชนะ ความมีระเบียบ และการใช้เครื่องมือ

5.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนทำงานรับผิดชอบในหน้าที่ (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

5.2 ให้ความรู้เรื่องใช้เครื่องมือในการทำทำความสะอาดภาชนะ สถานที่ (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต)

5.3 การทำความสะอาด จัดเก็บภาชนะ และสถานที่พร้อมกับจัดให้เป็นระเบียบ (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ)

ขั้นที่ 6 การจัดการ

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการสหกรณ์ และการนำความรู้เรื่องสหกรณ์มาใช้ในการซื้อขาย ซึ่งเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต)

6.2 การแบ่งหน้าที่ให้นักเรียนรับผิดชอบ โดยให้นักเรียนจัดแบ่งหน้าที่กันเอง (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

6.3 การคำนวณ คิรราคาต้นทุน การทำบัญชี การขาย การรับของการประเมินราคาของหรือผลผลิตของนักเรียนที่ผลิตได้เกินความต้องการ นำมาแลกเปลี่ยน และการปันผล (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์)

6.4 การบันทึกและรายงาน (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย)

ขั้นที่ 7 การถนอมอาหาร

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติตั้งแต่การประกอบอาหาร การเก็บล้าง ตลอดจนจัดเตรียมเพื่อบริโภค ในกิจกรรมนี้นักเรียนได้เรียนเกี่ยวกับคุณค่าในการถนอมอาหาร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

7.1 การชั่ง การตวง การนับวัตถุดิบ การจดบันทึก คิคราคาทุน กำไร (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์)

7.2 นักเรียนร่วมกันอภิปรายการเลือกวัตถุดิบให้สอดคล้องกับฤดูกาล (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ)

7.3 ให้ความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมี สารละลาย ความร้อน (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต)

7.4 นักเรียนใช้ความรู้เรื่องความประณีต และศิลปะศึกษา (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย)

7.5 การรายงานขั้นตอนและปัญหาที่พบในการปฏิบัติ ครูและนักเรียนช่วยกันแก้ปัญหา สรุปขั้นตอนของการปฏิบัติ (สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย)

7.6 นักเรียนฝึกปฏิบัติจริง โดยมีครูคอยให้คำแนะนำและปรึกษา

1.11 ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการอาหารกลางวัน

การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง และมีผู้กล่าวถึงประโยชน์ในการจัดโครงการอาหารกลางวันไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 14) กล่าวสรุปไว้ว่าการจัดโครงการอาหารกลางวันมีประโยชน์ดังนี้

1. นักเรียนได้เรียนรู้หลักปฏิบัติเกี่ยวกับโภชนาการ การเกษตร ฯลฯ จากการศึกษาปฏิบัติจริง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. นักเรียนมีสุขภาพดีขึ้น มีความสามารถในการเรียนอันจะทำให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังของชาติในอนาคต
3. นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างทั่วถึง โดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองเสียค่าใช้จ่ายอย่างประหยัด

4. นักเรียนมีพัฒนาการดีทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อันจะส่งผลให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

อนุรักษ์ บุญจันทร์ (2543 : 17) กล่าวสรุปถึงประโยชน์ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาดังนี้

1. นักเรียนมีสุขภาพดี
2. ประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
3. นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ
4. เกิดประโยชน์ทางการศึกษา
5. นักเรียนมีความรู้ในเรื่องมารยาทต่อสังคมในการรับประทานอาหารรู้จักการสังสรรค์
6. ส่งเสริมให้นักเรียนรักการเกษตร
7. เกิดประโยชน์พื้นฐานด้านประชาธิปไตย
8. ลดความหิวโหย
9. ลดปมด้อยของนักเรียน
10. นักเรียนรู้จักใช้เงินในการจับจ่ายซื้ออาหาร
11. ลดอัตราการขาดเรียนของนักเรียน
12. สามารถนำความรู้ไปสู่บ้านและชุมชน

วุฒิพงษ์ พงษ์ประดิษฐ์ (2547 : 14) กล่าวว่า การจัดอาหารกลางวันของโรงเรียนจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเด็กนักเรียนในทุกด้าน ทั้งในด้านของการพัฒนาการ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้านสุขภาพอนามัยและด้านการเรียนรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจริง รวมถึงการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ซึ่งนับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่โรงเรียนทุกโรงเรียนต้องดำเนินการ

สรุปได้ว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนนักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างทั่วถึง บิคา มารดาหรือผู้ปกครองเสียค่าใช้จ่ายอย่างประหยัด ให้ประโยชน์ทางด้านสุขภาพ ทั้งทางร่างกาย และทางจิตใจ โดยอาหารต้องถูกหลักโภชนาการ นักเรียนมีพัฒนาการดีทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นักเรียนมีความรู้ในเรื่องมารยาทต่อสังคมในการรับประทานอาหาร รู้จักการสังสรรค์ ส่งเสริมให้นักเรียนรักการเกษตร อันจะส่งผลให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543 : 48) กล่าวว่า ทฤษฎีระบบราชการของ แม็ก เวเบอร์ (Max Weber) คาบเกี่ยวระหว่างการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์และการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ คำอธิบายลักษณะของโรงเรียนในฐานะองค์การทางระบบราชการ คือ การจัดโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการเฉพาะอย่างตามขอบเขตของอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ มีการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในองค์กร กำหนดมาตรฐานเป็นหลักประกันการทำงานให้เป็นระบบเดียวกันมีสายงานการบังคับบัญชาชัดเจน การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เป็นไปตามระบบอาวุโสและผลงาน มีการกำหนดช่วงอายุการทำงาน และมีผลตอบแทนเมื่อเกษียณอายุการทำงาน

อย่างไรก็ตาม ระบบราชการในหน่วยงานการศึกษาอาจแตกต่างจากระบบราชการในหน่วยงานอื่นอยู่หลายประการ เช่น มีแนวปฏิบัติในการบริหารแตกต่างกันไปตามโรงเรียนและขนาดของโรงเรียน เป็นระบบราชการที่มีการประสานงานของหน่วยงานย่อยอย่างหลวม ๆ ไม่เคร่งครัดกับกฎระเบียบที่ตายตัว บุคลากรครูแตกต่างจากบุคลากรของระบบราชการอื่น คือ มีอิสระในการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับนักเรียนและสิ่งที่ตนเองจะสอน ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนมีความสนิทแนบแน่นมากกว่าความสัมพันธ์ของผู้ให้บริการและผู้รับบริการของหน่วยงานระบบราชการอื่น

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543 : 50-52) กล่าวถึง ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบไว้ว่า การพัฒนาทฤษฎีการบริหารการศึกษาโดยอาศัยทฤษฎีการบริหารทั่วไปเป็นมาอย่างต่อเนื่อง บ้างก็เน้นภารกิจของผู้บริหาร โครงสร้างองค์การและประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (Task Oriented and Efficiency) บ้างก็เน้นความสำคัญของคนและกลุ่มคนในองค์กรเพ่งเล็งที่ประสิทธิผลขององค์การ (Human Oriented and Effectiveness) เมื่อเกิดทฤษฎีระบบขึ้น การที่จะศึกษาองค์การโดยเน้นเฉพาะโครงสร้าง หรือเน้นเฉพาะความสัมพันธ์ของคนในองค์กรย่อมมีข้อจำกัดและไม่ครอบคลุมพฤติกรรมองค์การทั้งระบบ ทฤษฎีระบบในยุคปัจจุบัน ครอบคลุมพฤติกรรมทุกส่วนขององค์การ ทั้งระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล ระดับโครงการโดยรวม ดังนั้น ทฤษฎีระบบจึงเป็นประโยชน์ในการบริหารเป็นอย่างมาก

โรงเรียนถือว่าเป็นระบบย่อยในระบบสังคม จะรับเอาตัวป้อนจากสังคม มาเป็นตัวแปรสภาพให้เป็นผลผลิตทางการศึกษา แล้วส่งผลคืนสู่สังคม เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป โรงเรียนย่อมได้รับผลกระทบ ความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีระบบทั่วไป เป็นพื้นฐานสำคัญในการบริหาร ทำให้ผู้บริหารมองเห็นปัญหาในภาพรวม มองปัญหาอย่างเป็นระบบ มองเห็นความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของปัญหาและแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาโรงเรียนในฐานะเป็นระบบสังคมตามตัวแบบของทฤษฎีระบบทั่วไปซึ่งกล่าวถึง ตัวป้อน (Input) กระบวนการแปรรูป (Process) ผลผลิต (Output) ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แสดงการบริหารการศึกษาเชิงระบบ

โรงเรียนรับเอาตัวป้อน (Input) จากสังคม เช่น (1) ทรัพยากรมนุษย์ ครูนักเรียน เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา (2) ทรัพยากรวัตถุ เช่น ที่ดิน อาคารสิ่งก่อสร้าง วัสดุการเรียนการสอน (3) ทรัพยากรการเงิน เช่น งบประมาณจากรัฐ เงินบำรุงการศึกษา เงินบริจาค (4) สารสนเทศ เช่น ความคิดเห็นของครู – ผู้ปกครอง รายงานต่าง ๆ

กระบวนการแปรสภาพ (Process) ได้แก่ (1) กระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย การจัดหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร วิธีสอน การวัดผล (2) กระบวนการบริการ เช่น การให้คำปรึกษา การส่งเสริมสุขภาพนักเรียน การจัดบริการทางานทำให้ผู้สำเร็จการศึกษา (3) กระบวนการบริหาร เช่น การวางแผน การตัดสินใจ ภาวะผู้นำ

ผลผลิตของโรงเรียนประกอบด้วย (1) ผลผลิตเกี่ยวกับนักเรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะ ทศนคติ การสำเร็จการศึกษา การขาดเรียน การออกกลางคัน (2) ผลผลิตเกี่ยวกับครู เช่น ความพึงพอใจของครู พัฒนาการของครู การลา – การขาด

สรุปได้ว่า การบริหารเชิงระบบราชการด้านการศึกษา คือ การแบ่งงานหรือหน้าที่กันทำ การกำหนดบทบาทของบุคลากรไว้ชัดเจน มีลำดับชั้นตามตำแหน่งหน้าที่มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และวิธีการ จัดระบบบริหารหลวม ๆ ไม่เคร่งครัดตายตัวเหมือนระบบราชการอื่น ๆ มีอิสระในการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับนักเรียนและสิ่งของตนเองจะสอน ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนมีความสนิทแนบแน่นมากกว่าความสัมพันธ์ของผู้ให้บริการและผู้รับบริการของหน่วยงานระบบราชการอื่น

จากการศึกษาคู่่มือบริหารโครงการอาหารกลางวัน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แนวดำเนินการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงานโครงการอาหารกลาง จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน เป็นการดำเนินงานที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา มีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการรับประทาน โดยมีรูปแบบ ขั้นตอน แนวดำเนินงาน ประเภท แนวทางและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นวิธีในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน และจากการศึกษาทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ ของนิพนธ์ กิณวงษ์ ซึ่งมีขอบข่ายที่ครอบคลุมภาระกิจการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ ด้านตัวป้อน (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Output) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำมาบูรณาการและสรุปเป็นกรอบแนวคิดที่จะศึกษาออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านตัวป้อน (Input)

ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ด้านตัวจะเป็นทรัพยากรในการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่

1.1 บุคลากร ประกอบด้วย จัดนักเรียนให้มีส่วนร่วมฝึกปฏิบัติ การจัดครูอาจารย์ให้ดำเนินการตามโครงการอาหารกลางวัน บุคลากรจากองค์กร หรือหน่วยงานอื่นให้ความช่วยเหลือ การขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่น

1.2 งบประมาณ ประกอบด้วย การได้รับงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด การจัดหาทุน หรือปัจจัย จากบุคคลหรือองค์กร ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน

1.3 สถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ ประกอบด้วย สถานที่ประกอบอาหาร ที่เหมาะสม สถานที่สำหรับให้นักเรียนนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน บริเวณที่ดินที่ใช้ในการทำเกษตร เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน แหล่งวัตถุดิบราคาถูกเพื่อใช้ประกอบอาหาร เตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน การจัดระบบควบคุมการใช้วัสดุ อุปกรณ์ ให้มีความคล่องตัวและถูกต้องตามระเบียบ การเตรียมอุปกรณ์ในการรับประทานอาหารกลางวัน อุปกรณ์ในการเก็บน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค

1.4 การจัดการ ประกอบด้วย การประชุมครู ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการอาหารกลางวัน การส่งบุคลากรเข้าอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

2. ด้านกระบวนการ (Process)

ด้านกระบวนการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

2.1 การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ประกอบด้วย ข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนที่รับบริการอาหารกลางวัน ข้อมูลทุนในการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน ข้อมูลวัสดุอุปกรณ์งานครัว ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ประกอบอาหาร ข้อมูลแหล่งวัตถุดิบราคาถูกเพื่อใช้ประกอบอาหาร

2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน การแต่งตั้งคณะกรรมการทำงานดำเนินโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

2.3 วางแผนดำเนินการ ประกอบด้วย การศึกษานโยบาย เป้าหมายในการจัดโครงการอาหารกลางวัน การศึกษาวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน การให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน การประชุม

ซึ่งกันและกัน นักเรียนรู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ นักเรียนมีมารยาทในการรับประทานอาหารเช้า นักเรียนล้างมือหลังรับประทานอาหาร นักเรียนแปรงฟันหลังรับประทานอาหาร นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง เกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน

3.2 ด้านครู ประกอบด้วย ครูบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกับกระบวนการจัดทำอาหารกลางวัน ครูให้ความรู้เรื่องสุขศึกษาและหลักโภชนาการแก่นักเรียน ครูร่วมกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันเหมาะสมตามความสามารถของตนเอง จัดทำเอกสารทางการเงินเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน เป็นระบบ ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน การบันทึกหลักฐานการรับ-จ่ายเงินเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน การรายงานการเงินการใช้จ่ายเงินให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

3.3 ด้านชุมชน ประกอบด้วย การอุทิศเวลาช่วยโรงเรียนมาประกอบอาหารของผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดโครงการอาหารกลางวัน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยในประเทศ

กวี เฟื่องศรี (2538) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนและชุมชน ส่วนมากมีความพร้อมที่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน แต่กิจกรรมการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันโรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่ไม่เพียงพอหรือเหมาะสมในการประกอบกิจกรรม
2. ด้านความพร้อมในการดำเนินงานโครงการทุกโรงเรียนมีความพร้อมระดับปานกลาง สิ่งที่มีความพร้อมมากที่สุดคือ บุคลากรมีความเข้าใจนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ งานที่มีความพร้อมน้อย คือ การปฏิบัติกิจกรรมการทำอาหารกลางวันของนักเรียนตามเวลาในตาราง
3. ด้านกระบวนการและสภาพการดำเนินงานทั้ง 7 ขั้นตอนของโครงการทุกโรงเรียนมีการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเก็บและล้างภาชนะในการประกอบอาหาร และต่ำสุดคือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการถนอมอาหาร
4. ด้านสภาพผลผลิตของโครงการอาหารกลางวันทุกโรงเรียนมีสถิติผลผลิตอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนได้รับประทานอาหารอยู่ในระดับมาก กิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติ

และเรียนรู้สูงสุดคือ การเก็บและล้างภาชนะในการประกอบอาหาร และต่ำสุดคือ การถนอมอาหาร ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ วัตถุประสงค์ในการประกอบอาหารมีราคาแพง ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ นักเรียนออกไปรับประทานอาหารนอกโรงเรียน

5. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน มีทรรศนะในการปฏิบัติงานโครงการอาหารกลางวัน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความพร้อม ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต สอดคล้องกันทุกด้าน

เกษญา บพิตรสุวรรณ (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ปัญหาที่สำคัญได้แก่ การเพิ่มภาระงานครู การลงทุนสูง และขาดงบประมาณ ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะว่า ในการจัดโครงการอาหารกลางวันควรมีการวางแผนอย่างดี และจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

บุษรา ประดิษฐ์นุช (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษา การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนส่วนใหญ่มีผลสอดคล้องกัน คือความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนในด้านการดำเนินงานพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดบริการอาหารกลางวันเอง โดยครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดบริการอาหารกลางวัน โรงเรียนส่วนมากจัดบริการให้นักเรียนทุกวันที่เปิดเรียน ในด้านงบประมาณ ในด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ พบว่า ขาดโรงอาหาร ที่สำหรับนักเรียนรับประทานอาหารไม่เพียงพอ และวัสดุอุปกรณ์ มีไม่เพียงพอเช่นกัน

วิลาวัลย์ เฟื่องพานิช (2539) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนส่วนใหญ่มีการเขียนโครงการเป็นลายลักษณ์อักษร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากบุคลากรในโรงเรียนมาดำเนินงาน แต่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองน้อย การบริการอาหารจะเป็นในรูปแบบของอาหารชุด และจะมีการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการเมื่อสิ้นภาคการศึกษา งบประมาณส่วนใหญ่จะได้รับจัดสรรมาจากทางราชการ สถานที่และอุปกรณ์ในการดำเนินงานส่วนใหญ่จะมีใช้แต่ไม่เพียงพอ และไม่ถูกหลักสุขาภิบาล

2. ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยส่วนรวมมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และด้านที่พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านงบประมาณ ในเรื่องวัตถุดิบมีราคาแพง ทำให้ต้นทุนสูง และการจัดบริการอาหารกลางวันประสบปัญหาขาดทุน

3. การเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ พบว่า ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการดำเนินงานด้านงบประมาณ และด้านสถานที่และอุปกรณ์ในการดำเนินงาน แต่พบว่าการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านบุคลากร ในเรื่องของจำนวนครูมีน้อยและเนื่องจากครูส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงสอนมาก จึงไม่มีเวลาช่วยงานของโครงการ และพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กจะมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

อนุกุล แก้วประชามิตร (2539) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนที่จัดกิจกรรมอาหารกลางวันดีเด่น ประเภทที่ 1 ประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนประเภทที่ 1 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีบุคลากรจำนวนมาก อยู่ในเขตชุมชนหนาแน่น ปฏิบัติงานตามโครงการต่อเนื่อง โดยได้รับงบประมาณจากต้นสังกัดและรับบริจาควัสดุอุปกรณ์ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากวัด สถานที่ประกอบการใช้โรงอาหารเอกเทศเป็นสัดส่วน มีการสำรวจจำนวนนักเรียน วัตถุดิบได้จากการจัดซื้อจากตลาดและโครงการสวนเกษตร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการและจัดประชุมเพื่อจัดทำโครงการก่อนเปิดภาคเรียน มีแนวทางการจัดหลายรูปแบบ มีน้ำสะอาดใช้ตลอดปี มีระบบน้ำประปาสำรวจข้อมูลโดยครูประจำชั้นและครูแนะแนว รายการอาหารกำหนดโดยครูผู้รับผิดชอบโครงการ มีการจ้างผู้ประกอบอาหาร 2 คน ปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียนชั้น ป.3 – ป.6 ที่ทำหน้าที่เวรหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกัน มีการจัดทำระบบบัญชี จัดสร้างเครื่องมือประเมินผลทุกกิจกรรม และสรุปรายงานผลเป็นรายเดือน ปัญหาสำคัญที่พบคือ ที่รับประทานอาหารไม่เพียงพอ และมีนักเรียนบางส่วนขาดสารอาหารแม้ได้รับการช่วยเหลือจากโรงเรียนในระดับหนึ่งแต่สภาพทางครอบครัวมีปัญหาทางเศรษฐกิจไม่เอื้อในการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง แก้ไขปัญหาโดยจัดเวลาพักกลางวันเป็น 3 ผลัด ผลัดละ 2 ระดับ และจัดอาหารเสริมสำหรับนักเรียนขาดสารอาหาร

2. โรงเรียนประเภทที่ 2 มีการดำเนินงานโดยศึกษาและสำรวจข้อมูล มีกลุ่มแม่บ้านให้การสนับสนุนช่วยประกอบอาหาร งบประมาณได้จากเงินอุดหนุน เงินบริจาค และมูลนิธิผู้พิการ มีเครื่องมือและอุปกรณ์เพียงพอ จัดสร้างโรงอาหารขึ้นเป็นสถานที่ประกอบการ โดยเฉพาะ วัดฤๅษี ได้จากการจัดซื้อ และการเลี้ยงไก่ การปลูกพืชผักสวนครัว มีการจัดปฏิทินแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้นักเรียนชั้น ป.3 - ป.6 ปฏิบัติงานหมุนเวียนสับเปลี่ยนหน้าที่จำหน่ายอาหารในราคาถ้วยละ 1 บาท โดยมีครูฝ่ายสถานที่เป็นผู้ควบคุมดูแลด้านความสะอาด การประเมินผลโครงการโดยการสังเกต พิจารณาผลสัมฤทธิ์ และประเมินพฤติกรรมความร่วมมือของนักเรียนแล้วจัดทำสรุปรายงานผลเป็นรูปเล่มในแต่ละปี และนำไปเป็นข้อเสนอปรับปรุงและวางแผนพัฒนาในปีการศึกษาต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปัญหาสำคัญที่พบคือ งบประมาณไม่เพียงพอ อาหารที่นักเรียนส่วนหนึ่งนำมาจากบ้านไม่ถูกหลักโภชนาการ และขาดแคลนน้ำในบางฤดูกาล โรงเรียนแก้ไขปัญหาโดยการขอบริจาค การทำโครงการเสริมโดยครูประจำชั้นช่วยกันตรวจและจัดอาหารเสริมเพิ่มเติมและจัดกลุ่มให้นักเรียนแลกเปลี่ยนอาหารรับประทาน สำหรับน้ำบริโภคนั้นขอความช่วยเหลือจากสุขาภิบาลโนนสูง

3. โรงเรียนประเภทที่ 3 ได้มีการปฏิบัติงานโดยศึกษาและสำรวจข้อมูล งบประมาณที่ใช้ในโครงการได้จากเงินอุดหนุน เงินบริจาค สถานที่ประกอบการใช้อาคารอเนกประสงค์ และมีที่นั่งรับประทานอาหารเพียงพอ มีการจัดประชุมผู้ปกครองปีละ 1 ครั้ง ในเวลากลางคืน ซึ่งว่างจากการประกอบอาชีพ มีการใช้ศูนย์ข่าวสารเสียงตามสายของชุมชน เตรียมผลผลิตทางการเกษตร โดยปลูกพืชผักสวนครัวจากโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (กศ.พช.) มีน้ำใช้ในการเกษตรจากบ่อและมีประปาหมู่บ้าน มีการจัดปฏิทินปฏิบัติงานแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้นักเรียนชั้น ป.3 - ป.6 ผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนทำงาน โดยครูผู้รับผิดชอบเป็นผู้นำกับดูแลและควบคุมร่วมกับแม่บ้านและกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่จัดเวรมาช่วยงานวันละ 2 คน การประเมินโครงการพิจารณาได้จากผลสัมฤทธิ์และประเมินพฤติกรรมความร่วมมือของนักเรียน มีการตรวจการปฏิบัติงานเป็นรายวันและสรุปรายงานผลเป็นรายเดือน ปัญหาสำคัญที่พบคือ ครูมีน้อยโดยเฉพาะครูสตรีทำให้ครูผู้รับผิดชอบโครงการมีภาระงานมาก งบประมาณถูกใช้หมดและไม่มีเงินหมุนเวียนเนื่องจากเป็นการจัดแบบให้เปล่า และโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากแหล่งวัดฤๅษี แก้ไขปัญหาโดยการใช้จ่ายอย่างประหยัดและขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา มีการหาวัตถุดิบเสริม ได้แก่ การเลี้ยงปลาและปลูกพืชสวนครัวจากโครงการ กศ.พช.

พงศ์ริติ แก้วอ้าย (2540) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการจัดโครงการอาหารกลางวันในกลุ่มโรงเรียนทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ทุกโรงเรียนได้จัดบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียนในรูปแบบให้นักเรียนรับประทานฟรีเป็นประจำทุกวัน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก ทางราชการตลอดเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเอกชน องค์กรต่าง ๆ สนับสนุนเงินทุน ด้วยบุคลากรในการดำเนินงาน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู การโรง แม่ครัว ผู้รับจ้างประกอบอาหาร กลุ่มแม่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียน สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน โรงครัวส่วนมากจะแยกเป็นเอกเทศ โรงอาหารบางโรงเรียนจะใช้อาคารเอนกประสงค์ โต๊ะ เก้าอี้สำหรับรับประทานอาหาร บางโรงเรียนมีไม่เพียงพอจะใช้เสื่อปูบนพื้นซีเมนต์แทน การจัดซื้อ การเตรียมวัตถุดิบและการประกอบอาหาร ส่วนใหญ่การจัดซื้อจะเป็นหน้าที่ ของคณะครู ผลัดเวรกันรับผิดชอบ ส่วนการประกอบอาหารมีบางโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครู และบางโรงเรียนจะจ้างแม่ครัวรับจ้างประกอบอาหาร การรับประทานอาหารมีการแบ่งช่วงเวลาเป็น 2 ช่วง คือ เวลา 11.00 น. เป็นเวลาสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล และเวลา 12.00 น. เป็นเวลาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 การปฏิบัติตนในการรับประทานอาหาร นักเรียนทุกคนจะล้างมือให้สะอาดก่อนแล้วจึงเดินแถวมารับอาหารนั่งล้อมวงระลึกถึงพระคุณข้าวแล้วจึงลงมือรับประทานอาหาร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ภาชนะใส่ อาหารทุกโรงมีพอใช้ตามความต้องการ การทำความสะอาด ทุกโรงเรียนมีการแบ่งเวรนักเรียนเป็นกลุ่มสัรับผิดชอบ ปัญหาที่พบในการดำเนินงาน คือ 1. โครงการขาดงบประมาณ ทางราชการจัดสรรงบประมาณล่าช้า 2. ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดโครงการอาหารกลางวัน นักเรียนส่วนมากชอบที่จะรับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียนโดยให้เหตุผลว่า ประหยัดเงิน อร่อย มีคุณค่าสารอาหารครบถ้วนตามหลักโภชนาการ สะอาด ถูกหลักอนามัย และนักเรียนส่วนมากจะมีส่วนร่วมในการล้างทำความสะอาดภาชนะใส่อาหารและประกอบอาหาร

ศตวรรษ พลมณี (2541) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ทฤษฎีอรรถประโยชน์ พหุลักษณะในการจัดลำดับความสำคัญของรูปแบบโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะที่ใช้ในการจัดลำดับความสำคัญของรูปแบบโครงการอาหารกลางวัน ประกอบด้วยคุณลักษณะรอง 16 ประการ ซึ่งอยู่ภายใต้คุณลักษณะหลัก 4 ประการ คือ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านการบริหารและดำเนินงาน 3) ด้านอาหารและโภชนาการ และ 4) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2. รูปแบบโครงการอาหารกลางวันที่มีอรรถประโยชน์ร่วมสูงสุดคือ แบบโรงเรียนจัดบริการเอง รองลงมาคือ แบบโรงเรียนจัดจ้างผู้ประกอบการอาหารโดยการกำกับของโรงเรียน แบบครัวกลาง แบบให้พ่อค้าแม่ค้าเข้ามาขาย และแบบให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้านตามลำดับ

3. ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการมีความคิดเห็นต่อเทคนิคเอ็มเอชอยู่ในด้านวิธีการปฏิบัติ ด้านผลการตัดสินใจของการเลือกรูปแบบโครงการอาหารกลางวัน และด้านความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ถนัด จ่ากลาง (2542) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาของอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนสามารถจัดอาหารให้นักเรียนได้เฉลี่ย 67.46 วัน (95% CI = 54.81 – 80.11) โดยปกติควรจัด 200 วัน ซึ่งนักเรียนขาดแคลนได้รับบริการครอบคลุมร้อยละ 83.21 (95% CI = 74.98 – 91.44) โดยได้รับพลังงานเฉลี่ย 332.62 กิโลแคลอรี (95% CI = 287.05 – 378.20) หรือคิดเป็นร้อยละ 62.76 ของเป้าหมาย ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย และมีสัดส่วนของพลังงานจากคาร์โบไฮเดรต โปรตีน และไขมัน เป็นร้อยละ 84.71, 10.01 และ 5.28 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพลังงานและสารอาหารที่นักเรียนขาดแคลนได้รับระหว่างรูปแบบการจัดอาหารกลางวันและระหว่างขนาดของโรงเรียน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. โรงเรียนส่วนใหญ่มีความพร้อมในการจัดอาหารกลางวันและมีโครงการลูกพี่ลูกน้องครัวแต่ไม่เพียงพอในการจัดอาหารกลางวัน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีนโยบายการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับฟรีทุกคน

3. โรงเรียนส่วนใหญ่จัดอาหารกลางวันในรูปแบบอาหารเพิ่มเติม และมีอุปกรณ์ในการจัดอาหารกลางวันเพียงพอ แต่มีงบประมาณไม่เพียงพอและต่อเนื่อง และพบว่าครูผู้รับผิดชอบโครงการส่วนใหญ่มีความรู้ในการจัดอาหารกลางวันในระดับต่ำ ส่วนนักเรียนมีความรู้ด้านโภชนาการและการจัดอาหารกลางวันในระดับปานกลาง

4. โรงเรียนมีการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการก่อนดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ โดยมีการประชุมก่อนดำเนินการ และจัดประชุมร่วมกับผู้ปกครอง โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินงานตามโครงการอาหาร กลางวัน ได้ 5 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ดำเนินงานไม่ได้คือ การจัดการและการถนอมอาหาร ในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันนักเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วม ยกเว้นขั้นตอนการจัดการ และการถนอมอาหาร

ส่วนผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว และยังพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดการประเมินโครงการ

5. จำนวนนักเรียนที่ได้รับประทานอาหารฟรีและค่าใช้จ่ายในการจัดหาอาหารกลางวัน มีความสัมพันธ์ผกผันกับจำนวนวันที่โรงเรียนสามารถจัดหาอาหารกลางวัน โรงเรียนที่มีโครงการสหกรณ์ สามารถจัดหาอาหารกลางวันได้นานกว่าโรงเรียนที่ไม่มี สำหรับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นอื่น ๆ และกระบวนการดำเนินงานไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนวันที่โรงเรียนจัดหาอาหารกลางวัน

การวิจัยนี้เสนอแนะให้โรงเรียนควรจัดตั้งกองทุน ให้ผู้ปกครองช่วยจ่ายเงินสมทบค่าอาหารกลางวัน หรือเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ และควรนำผลผลิตทางการเกษตรมาใช้ในการจัดหาอาหารกลางวันมากขึ้น นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรจัดให้มีการประเมินโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

สมชาย สุขสด (2542) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบพบว่า ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ และความพร้อมและทรัพยากรทั้งสามองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่วัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับมาก
2. ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ จัดบริการอาหารกลางวันอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ จัดกิจกรรมที่นำรายได้และผลผลิตมาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันอย่างต่อเนื่อง
3. ด้านผลผลิตของโครงการซึ่งเป็นผลทางตรง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ นักเรียนที่ขาดแคลน และนักเรียนปกติได้รับประทานอาหารกลางวันครบ 200 วัน

สวาสดี ขนานได้ (2543) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนรวมและ

รายชั้นตอนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นชั้นตอนประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยส่วนรวม และรายชั้นตอนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ เห็นว่า ผู้บริหารควรศึกษาข้อมูลในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันให้ถูกต้องและเป็นข้อมูลปัจจุบัน ควรแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน จากคณะกรรมการโรงเรียน ตลอดจนชี้แจงให้คณะกรรมการโรงเรียนทราบถึงนโยบายเป้าหมายของโครงการอาหารกลางวัน และควรจัดประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

อนุรักษ์ บุญจันทร์ (2543) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามขนาดโรงเรียนมีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวมและรายชั้นตอนอยู่ในระดับมาก โดยมีรายชื่อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละชั้นตอน ดังนี้ ชั้นตอนการประชุมคณะกรรมการและผู้เกี่ยวข้อง คือ มีการจัดทำโครงการอาหารกลางวันไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ชั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการ คือ มีการบันทึกหลักฐานการรับจ่ายเงินเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนและชั้นตอนการประเมินผลตามโครงการคือ มีการให้ครู อาจารย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

2. ครูในโรงเรียนต่างกัน มีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยรวมและรายชั้นตอนไม่แตกต่างกัน

ณรงค์ เจริญผล (2543) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพรวมของแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านรูปแบบการจัดอาหารกลางวันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 ในด้านอาคารสถานที่ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 ในด้านงบประมาณมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน

กับชุมชนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 และในภาพรวมหรือรวมทุก ๆ ด้านก็พบว่ามีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 2.88 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับที่หมายถึงแนวดำเนินงานและการปฏิบัติในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบแนวการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบโครงการและกรรมการโรงเรียน พบว่า ประเด็นที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขึ้นไป คือ แนวการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาด้านรูปแบบการจัดการอาหารกลางวัน ด้านอาคารสถานที่และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนด้านงบประมาณไม่พบความแตกต่างในทางสถิติ โรงเรียนประถมศึกษาชายโอกาส พบว่า ประเด็นที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ แนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ด้านรูปแบบการจัดการอาหารกลางวัน ด้านงบประมาณและด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนในด้านอาคารสถานที่ไม่พบความแตกต่างในทางสถิติ

3. การเปรียบเทียบแนวการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาเมื่อเปรียบเทียบตามประเภทของโรงเรียนพบว่า มีความแตกต่างกันในทุก ๆ ประเด็นทำการเปรียบเทียบกัน โดยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขึ้นไป ทุกคู่การเปรียบเทียบ เมื่อแยกมาวิเคราะห์หากลุ่มผู้บริหาร พบว่ามีความแตกต่างกันในทุก ๆ ประเด็นทำการเปรียบเทียบ โดยพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขึ้นไปทุกคู่การเปรียบเทียบยกเว้นในด้านอาคารสถานที่ เฉพาะกลุ่มครูผู้รับผิดชอบหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เฉพาะด้านอาคารสถานที่และในภาพรวมของทุก ๆ ด้านรวมกัน และเฉพาะกลุ่มกรรมการโรงเรียนพบว่าไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่การเปรียบเทียบ

บุญฤทธิ์ ศิลาแก้ว (2544) ได้ศึกษาการติดตามการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ร้อยเปอร์เซ็นต์ในโรงเรียนที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันร้อยเปอร์เซ็นต์ในโรงเรียนที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านการวางแผนสามารถปฏิบัติได้อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมตามโครงการปฏิบัติได้ในระดับมาก ด้านการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันปฏิบัติในระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันปฏิบัติใน

ระดับปานกลาง ด้านความร่วมมือของชุมชนปฏิบัติในระดับปานกลาง ปัญหาการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการในการดำเนินงานของโรงเรียนมีความต้องการในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านงบประมาณ

เจตนา จิระวัฒนาผลิต (2545) ได้ศึกษาการประเมินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาศึกษา 9 โรงเรียน โรงเรียนสามารถจัดโครงการอยู่ในระดับน่าพอใจ

1. ด้านผลสัมฤทธิ์โครงการ อยู่ในระดับพอใช้ 1 โรงเรียน อยู่ในระดับดี 8 โรงเรียน มีจุดอ่อนคือ ในเรื่องลดภาวะทุพโภชนาการและคุณภาพของอาหารกลางวัน
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า มี 1 โรงเรียนควรได้รับการปรับปรุงด้านวัสดุครุภัณฑ์
3. ด้านการดำเนินโครงการ พบว่า โรงเรียนจัดได้ในระดับพอใช้ 6 โรงเรียน และระดับดี 3 โรงเรียน
4. องค์ประกอบที่ควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด คือ การประสานงานกับชุมชน การดำเนินการตามโครงการนี้ยังสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาลักษณะนิสัยของนักเรียน

มาลิน ทรัพย์เจริญ (2545) ได้ศึกษานิัยการบริโภค และภาวะโภชนาการนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนคู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า

1. นิัยการบริโภคของนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่เลือกรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการน้อย และมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่อาจทำให้ภาวะโภชนาการบกพร่อง
2. ภาวะโภชนาการของนักเรียน นักเรียนเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.3) มีปัญหาทางภาวะโภชนาการ คือ มีภาวะโภชนาการต่ำร้อยละ 23.9 ภาวะโภชนาการเกินร้อยละ 22.4 ส่วนนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการปกติ มีเพียงร้อยละ 53.7 เท่านั้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างบริโภคนิสัยกับภาวะโภชนาการของนักเรียนส่วนใหญ่เลือกรับประทานอาหารประเภทเครื่องดื่ม ขนมหวาน ผักใบเขียว และถั่วเมล็ดแห้ง นักเรียนที่มีภาวะโภชนาการเกินเลือกรับประทานผลไม้ น้านม ขนมที่มีแป้งและน้ำตาลสูง อาหารจานเดียว เนื้อสัตว์ อาหารรสจัด และอาหารหมักดอง ส่วนนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการปกติ ส่วนใหญ่จะเลือกรับประทานอาหารประเภทไข่และเลือกรับประทานอาหารอื่น ๆ ทุกประเภท

อภิสิทธิ์ พึ่งพร (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี พบว่า การ

ประเมินปัจจัยนำเข้าได้พิจารณาด้านการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ วัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ ผลการวิจัยพบว่า การให้ความรู้ซึ่งพิจารณาจากการให้ความรู้ด้านการเกษตร ด้านการประกอบอาหารและโภชนาการ ด้านหลักและวิธีดำเนินโครงการนั้น ในสองกิจกรรมมีการให้ความรู้ โดยการจัดอบรมให้แก่ครูและนักเรียน แต่สำหรับด้านหลักและวิธีดำเนินโครงการ พบว่า ไม่มีการให้ความรู้ในเรื่องนี้ทุกโรงเรียน ในด้านอุปกรณ์ทางการเกษตร อุปกรณ์งานครัวและวัสดุงานเกษตรนั้น พบว่า วัสดุ อุปกรณ์ ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ไม่เพียงพอ และได้แก้ไขโดยใช้จากผู้ปกครอง ด้านงบประมาณได้จากชุมชนมากกว่ารัฐ 3 โรงเรียนจากทั้งสิ้น 4 โรงเรียน

การประเมินการดำเนินงาน พิจารณาในการมีส่วนร่วมของชุมชน และติดตามการดำเนินงาน พบว่า การจัดการด้านการผลิตทุกโรงเรียนไม่ได้ใช้หลักวิชาการเท่าที่ควร แต่จะใช้ประสบการณ์ครู ส่วนการประกอบอาหารมีเพียงโรงเรียนเดียวที่ใช้หลักวิชาการในการดำเนินการ การจัดการด้านการเงินมี 2 โรงเรียนที่ดำเนินการอย่างเหมาะสม การมีส่วนร่วมของชุมชนมีโรงเรียนเดียวที่อยู่ในระดับดี อีก 2 โรงเรียนอยู่ในระดับปานกลางและอีก 1 โรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

การประเมินประสิทธิผล พิจารณาจากผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่การปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ และพิจารณาจากการประกอบอาหาร พบว่าการปลูกพืชมีความเพียงพอแต่การเลี้ยงสัตว์ผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการเนื่องจากขาดแคลนพันธุ์สัตว์ ส่วนการประกอบอาหารมีเพียงโรงเรียนเดียวที่ไม่สามารถประกอบอาหารได้ครบทุกวัน เพราะงบประมาณน้อย การประเมินผลกระทบได้พิจารณาด้านภาวะทุพโภชนาการ ความพึงพอใจและความรู้ทางด้านเกษตรและโภชนาการ พบว่า โครงการนี้แก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการในทุกโรงเรียน ด้านความพึงพอใจนักเรียนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจสูง โดยเฉพาะด้านปริมาณอาหาร

สรุปผลการดำเนินงาน ประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาทุพโภชนาการ ทั้งนี้ควรปรับปรุงด้านปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา กล่าวคือด้านปัจจัยนำเข้าควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีการดำเนินงาน โครงการให้กับครู ประชาชน ควรเลือกครูใหญ่โดยพิจารณาด้านมนุษยสัมพันธ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และควรจัดหางบประมาณที่เพียงพอ ด้านกระบวนการดำเนินงานควรมีการส่งเสริมให้มีการวางแผนการผลิต การประกอบอาหารให้ถูกหลักวิชาการ ตลอดจนเน้นการผลิตอาหารโปรตีนทั้งจากพืชและสัตว์ให้เพียงพอ

อัครเดช ยมภักดี (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้รับงบประมาณ จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และจากกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนขนาดเล็กใช้อาคารอเนกประสงค์เป็นสถานที่ประกอบอาหาร ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่มีโรงอาหารใช้ โรงเรียนส่วนใหญ่มีคณะกรรมการในการดำเนินงาน อาหารที่จัดให้ส่วนมากเป็นอาหารจานเดียว โดยจัดให้นักเรียนทุกวันทำการ ยกเว้นโรงเรียนขนาดเล็กจัดให้ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง บริการอาหารเสริม ได้แก่ นมสด จัดบริการ สัปดาห์ละ 1 วัน ผู้นิเทศโครงการ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ปัญหาในการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดบริการอาหารกลางวันขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนโต๊ะเก้าอี้ในสถานที่รับประทานอาหาร และภาระในการดำเนินการ ครูส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอนมาก และมีเวลาบริการอาหารน้อย

มนสิวัลักษณ์ สีดา (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนบ้านชำเบ็ง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า หลังจากได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเข้าไปพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยใช้กิจกรรมพัฒนา 3 กิจกรรม ได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการให้ชุมชนเข้าไปประกอบอาหาร ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ คือ ด้านครู มีความรู้ความเข้าใจมีความสนใจในการพัฒนาตนเอง เช่น มีการประชุม อบรม การศึกษาดูงาน การเขียนแผนงานและการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีปริมาณอาหารที่เพียงพอ โดยใช้กิจกรรมการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ผลการดำเนินการทำให้ปริมาณอาหารเพิ่มมากขึ้นทุกมื้อ ปริมาณอาหารที่ได้เป็นความร่วมมือร่วมใจของครู นักเรียน ครูมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเพื่ออาหารกลางวัน ครูมีความพึงพอใจในการพัฒนางานโครงการอาหารกลางวัน ด้านผู้ปกครอง บิดา มารดา หรือชุมชน ให้ความร่วมมือในการเป็นผู้สนับสนุนในด้านงบประมาณ แรงงาน ทำให้โรงเรียนได้รับผลอันน่าพอใจ คือ กิจกรรมอาหารกลางวันได้รับปริมาณอาหารเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากกิจกรรมการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการบริจาคอาหารเพิ่มเติมของชุมชนที่มาประกอบอาหารกลางวัน นอกจากนั้นยังเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน และชุมชน จากผลการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ทำให้โครงการอาหารกลางวัน ได้ตอบสนองความต้องการของนักเรียน โดยเฉพาะในแง่ปริมาณอาหาร ซึ่งจะส่งผลดีต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียนและ ส่งผลดีต่อการบริหารโรงเรียนในอนาคต ด้านนักเรียนได้รับประโยชน์โดยตรง คือ ได้รับปริมาณอาหารเพิ่มขึ้น และนักเรียน

ได้มีส่วนในการปฏิบัติกิจกรรมการเกษตรเพื่ออาหาร กลางวัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนางานโครงการอาหารกลางวัน และด้านอื่น ๆ

การพัฒนาโครงการอาหารกลางวันสามารถทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันได้เป็นอย่างดี และได้รับการบริการอาหารในปริมาณที่เพียงพอต่อร่างกาย และยังสามารถทำให้นักครูได้มีการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน การประยุกต์ใช้กิจกรรมการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สายันต์ กุลโพธิ์เมือง (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนบ้านหนองซ้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวัน และมีภาวะทุพโภชนาการ ในปีการศึกษา 2545 จำนวน 24 คน สาเหตุเนื่องมาจากครู บุคลากร ขาดความรู้ ความเข้าใจ เรื่องวิธีการจัดทำอาหารกลางวันที่มีคุณภาพ ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ เมื่อได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรผู้จัดทำอาหารกลางวัน โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนา 4 กลยุทธ์ กล่าวคือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน และนิเทศ ติดตาม พบว่า ครู บุคลากร ชุมชน และกรรมการสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ มีความพึงพอใจในบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วมทำให้การจัดทำอาหารกลางวันในโรงเรียนมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจของโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน

การพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนครั้งนี้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น แต่ยังมีประเด็นที่ดำเนินการไม่สำเร็จ คือ การจัดกิจกรรมการเกษตร ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สมควรดำเนินการพัฒนาต่อไป

ญาณวิทย์ เกียรติสูงเนิน (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนบ้านซำบาย อำเภอด่านขุนทด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต 5 ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนบ้านซำบาย หลังจากผู้ศึกษาค้นคว้าได้พัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ในวงรอบที่ 1 โดยนำกลยุทธ์การนิเทศภายใน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมการประชุมพบว่า คณะครูให้ความร่วมมือในการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นอย่างดี แต่ผู้ปกครองยังให้ความสนใจในกิจกรรมดังกล่าวน้อย 2) กิจกรรมปรึกษาหารือ พบว่า คณะครูได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินการพัฒนาโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนมาก แต่ผู้ปกครองไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 3) กิจกรรมการสังเกตการดำเนินกิจกรรมหลัก

9 ขั้นตอน พบว่า คณะครู นักเรียน และผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น และกลยุทธ์การศึกษาดูงาน การดำเนินกิจกรรมหลัก 9 ขั้นตอนที่ โรงเรียนบ้านพันชนะ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา พบว่า คณะครูโรงเรียนบ้าน ชัยขามได้มีการวางแผนการศึกษาดูงาน โดยได้ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนบ้านพันชนะ และได้แนบโครงการ กำหนดเวลาการศึกษาดูงาน ซึ่งได้กำหนดแผนการศึกษาดูงานโดยให้ครูแต่ละคนรับผิดชอบกิจกรรมหลัก 9 ขั้นตอน แล้วนำผลการดูงานมาสรุปผลและอภิปรายผล เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนและในการพัฒนาวงรอบที่ 2 ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมการประชุม พบว่า คณะครู ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการประชุมเป็นจำนวนมากกว่าวงรอบที่ 1 และได้้นำแนวคิด จากการศึกษาดูงานมาวางแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ของโรงเรียน 2) กิจกรรมการปรึกษาหารือ พบว่า ผู้ปกครองได้ให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น 3) กิจกรรมการสังเกตการดำเนินงานกิจกรรม 9 ขั้นตอน พบว่า คณะครู นักเรียน และผู้ปกครอง ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเต็มที่ ทำให้ การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากการพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันทั้ง 2 วงรอบ พบว่า คณะครูนักเรียน และผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เด็กนักเรียนทุกคนได้รับบริการอาหารกลางวันอย่างเพียงพอ และถูกหลักโภชนาการ ทำให้สามารถช่วยลดปัญหาการขาดสารอาหารและภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุปการพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโดยใช้กิจกรรมการประชุม การปรึกษาหารือ การสังเกต และการบันทึกกิจกรรม ช่วยให้ครู และบุคลากร ที่ดำเนินการโครงการอาหารกลางวันมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการโครงการอาหารกลางวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการพัฒนาการดำเนินงานให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะได้นำวิธีการพัฒนาการดำเนินงานดังกล่าวไปพัฒนาโครงการอื่น ๆ ต่อไป

วุฒิพงษ์ พงษ์ประดิษฐ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนบ้านโนนระเวียง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนบ้านโนนระเวียง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ก่อนดำเนินการพัฒนา ไม่สามารถที่จะตอบสนองนโยบายของรัฐได้เท่าที่ควร โดยเฉพาะปัญหาเด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการ ทั้งนี้เนื่องจากว่าบุคลากร

ขาดความรู้ความเข้าใจไม่สามารถดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต่อเนื่อง ตลอดจนปัญหาด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐไม่เพียงพอที่จะ จัดให้กับเด็กนักเรียนครบทุกคนได้อย่างมีคุณภาพ หลังจากที่กลุ่มผู้ร่วมศึกษาได้ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาด้วยกิจกรรมการศึกษาเอกสาร และการศึกษานอกสถานที่ ในวงรอบที่ 1 และการจัดกิจกรรมการเกษตรสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน ในวงรอบที่ 2 พบว่าบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต่อเนื่อง ส่งผลให้เด็กนักเรียนทุกคนได้รับบริการอาหารกลางวันอย่างพอเพียงและถูกหลักโภชนาการ ทำให้สามารถช่วยลดปัญหาด้านสุขภาพโภชนาการของเด็กนักเรียนได้ระดับที่น่าพอใจ

ผลการศึกษาคั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโรงเรียน โดยการศึกษาเอกสาร และศึกษานอกสถานที่ ช่วยให้บุคลากร มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนได้ แต่ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาที่ยังไม่บรรลุ โดยสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่ร่วมกันคิดวิเคราะห์กิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนที่จะให้ประสบความสำเร็จและบรรลุตามจุดมุ่งหมายของโครงการ คือ การสร้างความตระหนักให้กับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอ ด้านงบประมาณ ตลอดจนการนิเทศให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้มีความรู้ความเข้าใจ และมีการติดตามประเมินผลอย่างจริงจังและเป็นระบบ ก็จะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนประสบผลสำเร็จ

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศพบว่า สภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนนั้นมีสภาพ ปัญหา และอุปสรรค ทั้งด้านปัจจัยพื้นฐาน สภาพทั่วไป ด้านความพร้อม ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต รวมทั้งความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ผู้บริหาร ครูเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน นักเรียน กรรมการสถานศึกษา ตลอดจนขนาดของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ มีทั้งความสอดคล้องและแตกต่างกันหลายประการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน เพื่อให้ได้แนวทางที่จะทำการพัฒนาอันจะส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันต่อไป

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

บร็อกแมน (Borgman. 1983 : 1982-A) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานโปรแกรมอาหารกลางวันโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่” (Administration of School Lunch Program for Small, Medium and Large School) มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาคุณสมบัติของบุคลากรในโครงการอาหารกลางวันและเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดอาหารกลางวันโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายในการจัดที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนมักให้ความสำคัญและคำนึงถึงโปรแกรมการจัดอาหารกลางวันมากกว่าการจัดเตรียมอาหารกลางวันที่มีคุณภาพสำหรับเด็ก และโดยสรุปถ้าไม่พิจารณาถึงขนาดของโรงเรียนแล้ว โปรแกรมการจัดอาหารกลางวันของแต่ละโรงเรียนมีความจำเป็นเหมือนกัน โภชนาการจะเป็นผู้รับผิดชอบโครงการและเสนอรายงานต่ออาจารย์ใหญ่ ขบวนการในการจัดอาหารกลางวันจะรวมไปถึงการจัดรายการอาหาร จัดเตรียมอาหาร การจำหน่าย อุปกรณ์ เครื่องใช้ สถานที่ งบประมาณ คณะกรรมการที่คอยตรวจสอบ และให้คำแนะนำ ตลอดจนถูกจ้างที่ให้บริการ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกว่า โรงเรียนควรจ้างโภชนาการประจำโรงเรียน โปรแกรมอาหารกลางวันของโรงเรียน และควรส่งเสริมความรู้ทางโภชนาการในระดับผู้บริหารด้วย

เรทไมเยอร์ (Rethmeyer. 1988 : 11667-A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ลักษณะของโปรแกรมบริหารอาหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในเมืองลอสแอนเจลิส” (Characteristics of effective School Foodservice Programs) ได้ศึกษากับหัวหน้าที่รับผิดชอบโปรแกรม และผู้อำนวยการโรงเรียนประจำตำบล 82 แห่ง ได้รับแบบสอบถามกลับคืน 87 % ได้สรุปจากการวิเคราะห์องค์ประกอบและวัดประสิทธิภาพที่มีความสัมพันธ์กันสูง 6 ด้าน ดังนี้

1. ภาพรวมของสถานบริการอาหารของโรงเรียนดำเนินได้ผลงานดี
2. อาหารที่บริการจากสถานบริการนี้ เป็นอาหารที่มีคุณภาพทางโภชนาการสูง
3. สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้มีลักษณะดี
4. สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของนักเรียน
5. สถานบริการอาหารนี้ จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของคณะทำงานในท้องถิ่น
6. ทศนคติโดยส่วนรวมของนักเรียนในโรงเรียนที่มีโปรแกรมอาหารกลางวัน เป็นไปในเกณฑ์ดี

และหลังจากวิเคราะห์ลักษณะของโปรแกรมที่ประสบความสำเร็จโดยการวิเคราะห์การถอดพหุคูณ จะได้ดังนี้ สถานบริการอาหารของโรงเรียนต้องปรับบางส่วนให้ตรงกับเป้าหมายของโรงเรียน ทักษะที่ดีของคณะทำงานที่ต้องบริการนักเรียน สถานบริการเหล่านี้จะต้องมีการชี้แจงให้เห็นข่าวสารกับนักเรียน ฝ่ายบริหาร โรงเรียนและชุมชน และการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารอาหารจะกระทำโดยผู้อำนวยการของสถานศึกษา

แอนเดอร์สัน (Anderson. 2001 : 22 – 23) ได้ศึกษาการปรีกษาหาหรือของพ่อแม่ว่าจะทำอะไร ที่จะทำให้การรับประทานอาหารของเด็กเป็นไปเพื่อให้มีสุขภาพที่ดี การตรวจสอบนักเรียนที่รับประทานอาหารกลางวันของโรงเรียน หรืออาหารขยะในแหล่งที่หล่อแหลม การปรีกษาหาหรือเรื่องอาหารขยะ กัตราคาร ภายนอกโรงเรียน บันที่กัอัตรการบริโภค และแสดงแนะนำ สำหรับการรับประทานอาหารที่มีต่อสุขภาพ (รวมทั้งการวางแผนในการรับประทานอาหารของเด็กและการเตรียม โดยไม่ใช้รางวัลเป็นสิ่งล่อใจ)

ยูน (Yoon. 2002 : 188 – B) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ผลกระทบทางโภชนาการของอาหารทานด่วนที่มีหื้อดั่ง ที่เสนอในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในมลรัฐอินเดียน่า พบว่าการจัดอาหารทานด่วนที่มีหื้อดั่งสามารถใช้ทดแทนโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนได้ เพราะมีสารอาหารประเภทโซเดียมมาก ในอีกแง่มุมหนึ่งก็คือ การเสนออาหารทานหื้อดั่งนั้นสามารถใช้ในการปรับปรุงคุณภาพทางด้านโภชนาการในด้านพลังงาน, วิตามินเอ และแคลเซียม เพราะมีผลกระทบทางด้านบวกต่อการมีส่วนร่วมในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

ดอง (Dong. 2002 : 329) ได้ศึกษาเรื่องผลของโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนที่ดูแลเด็ก จุดประสงค์ในการค้นคว้าก็เพื่อที่จะตรวจสอบว่าจำนวนอาหารหมู่พิเศษที่ทางโรงเรียนส่วนใหญ่จัดหาเลี้ยงให้เด็กนักเรียนทั้งอาหารกลางวันและอาหารเช้านั้น มีผลกระทบต่อนักเรียนอย่างไร การทำการทดลองนี้ใช้วิธีให้เลือกเอาทั้งอาหารหนึ่งหรือสองเท่า โดยผู้จัดได้จัดให้นักเรียนได้เลือกอาหารทั้งสองเวลาเอง ซึ่งปรากฏผลว่า อาหารทั้งเช้าและมื่อกลางวันไม่ได้มีประโยชน์เป็นแก่นสารต่อสุขภาพของเด็กในตลอด 24 ชั่วโมงนั้นเลย อาหารหมวดโครงการพิเศษควรจะอยู่ในพวกของหมู่เด็กเล็ก โดยเฉพาะอาหารกลางวันน่าจะมีการส่งเสริมมากกว่าโครงการอาหารเช้า และยิ่งไปกว่านั้นจะให้ประโยชน์ทางร่างกายมากกว่าแต่โดยรวมแล้ว หมวดอาหารที่ให้กับเด็กก็ยังไม่ได้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ร้อยละ 80 หรือมากกว่า ดังนั้นโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเห็นสมควรต้องได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นอีก

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศพบว่า การบริหารงานโปรแกรมอาหารกลางวัน โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาคุณสมบัติของบุคลากรในโครงการอาหารกลางวันและเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดอาหารกลางวัน โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ และยังพบว่าองค์ประกอบและประสิทธิภาพที่มีความสัมพันธ์กันสูงหลายด้าน ประกอบด้วย ด้านภาพรวมของสถานบริการอาหารของโรงเรียนดำเนินได้ผล งานดี ด้านอาหารที่บริการจากสถานบริการนี้ เป็นอาหารที่มีคุณภาพทางโภชนาการสูง ด้านสถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้มีลักษณะดี ด้านสถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของนักเรียน ด้านสถานบริการอาหารนี้ จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของคณะทำงานในท้องถิ่น ด้านทัศนคติโดยส่วนรวมของนักเรียนในโรงเรียนที่มีโปรแกรมอาหารกลางวันเป็นไปในเกณฑ์ดี นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันอีก ได้แก่ การปรึกษาหารือของพ่อแม่ การจัดอาหารทาน ค่ำวัน จำนวนอาหารหมู่พิเศษ

จากการศึกษารายงานการวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาชี้ให้เห็นว่า การจัดโครงการอาหารกลางวัน มีสภาพและปัญหาอยู่ในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็น ด้านสภาพทั่วไป ของโรงเรียนและชุมชน ส่วนมากมีความพร้อมที่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวัน ด้านกระบวนการและสภาพการดำเนินงานทั้ง 7 ขั้นตอนของโครงการ ทุกโรงเรียนมีการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนอยู่ในระดับมาก ส่วนครูโดยส่วนรวมและจำแนกตาม ขนาดโรงเรียน มีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยรวมและรายขั้นตอน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายชื่อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนการประชุมคณะกรรมการและผู้เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการดำเนินงานตาม โครงการ และขั้นตอนการประเมินผลตามโครงการนอกจากนี้ยังพบว่า การดำเนินงานโครงการอาหาร กลางวันของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนรวมและรายขั้นตอนอยู่ในระดับมาก

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นมูลเหตุในการตั้งสมมุติฐาน การวิจัยครั้งนี้